

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana

Valodas pārbaude
un testu izstrāde

Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana

Valodas pārbaude
un testu izstrāde

Sagatavots M. Milanoviča (*ALTE*) vadībā

Valodas politikas nodaļa
Strasbūra, 2002. gada oktobris

Rīga
2011

UDK 811.174(035)(072)
Ei 720

Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Language Examining and Test Development* [online]. M. Milanovic (Dir.). Strasbourg: Language Policy Division. Available: www.coe.int/T/DG4/Portfolio/documents/Guide%20October%202002%20revised%20version1.doc

Eiropas Padome. *Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana. Valodas pārbaude un testu izstrāde.*
Rīga : Dardedze hologrāfija, 2011. 80 lpp. ISBN 978-9984-815-50-3

Elektroniskais izdevums pieejams:
http://www.valoda.lv/Eiropas_Valodu_portfelis/Latviesu_valoda_izdotie_materiali/mid_534
ISBN 978-9984-815-51-0

*This translation is published by arrangement with the Council of Europe
and is the sole responsibility of the translator.*

Šis tulkojums tiek izdots ar Eiropas Padomes atļauju,
un par tulkojuma tekstu ir atbildīgs tulkotājs.

© Council of Europe on publication in English
© Eiropas Padome, izdevums angļu valodā

© Latvian Language Agency on Latvian translation
© Latviešu valodas aģentūra, izdevums latviešu valodā

Translation © State Language Center, 2011
Tulkojums © Valsts valodas centrs, 2011

Literārā redaktore Ieva Zuicena

Iespiests SIA „Dardedze hologrāfija”
Izdevuma dizaina un maketa autore Vanda Voiciša, SIA „Idea lex”

ISBN 978-9984-815-51-0

SATURS

1. IEVADS 4

- 1.1. Rokasgrāmatas mērķis 4
- 1.2. Komunikatīvā pieeja 4
- 1.3. Komunikatīvais valodas pārbaudes modelis 5
- 1.4. Citi valodas testa ietekmētājfaktori 7

2. TESTA IZSTRĀDES PROCESS. 9

- 2.1. Testa izstrādes posmi 9
- 2.2. Testa programmas izstrāde 13
 - 2.2.1. Apsvērumi un ietekmētājfaktori 13
 - 2.2.2. Saturs, tehniskie un procedūras jautājumi 15
- 2.3. Sagatavošanas process 20
 - 2.3.1. Darba uzdošana 22
 - 2.3.2. Atlase un rediģēšana 28
- 2.4. Pārbaude praksē un praktiskā izmēģināšana 31
- 2.5. Testa veidošana. 33
- 2.6. Testelementu izstrāde. 35
 - 2.6.1. Uzdevumu veidošana 35
 - 2.6.2. Teksta atlase. 37
 - 2.6.3. Testelementu veida izvēle 43
 - 2.6.4. Uzdevumu noteikumi. 45
 - 2.6.5. Pareizo atbilžu saraksti, vērtēšanas tabulas un skalas . . . 47

3. TESTU IZVĒRTĒŠANA 50

- Izmantotā literatūra 52
- Papildliteratūra 53

PEILIKUMI

- 1. pielikums. Testelementu analīze 56
- 2. pielikums. Glosārijs 66

1. Ievads

1.1. Rokasgrāmatas mērķis

Šī rokasgrāmata veidota, lai palīdzētu izstrādāt valodas testus, īpaši tiem, kas savā darbā balstās uz Eiropas Padomes dokumentu „Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodas apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana”. Autora nolūks ir panākt, lai šī rokasgrāmata būtu piemērota ne tikai augstākā līmeņa testu veidotājiem, kas sagatavo, piemēram, valsts eksāmenus, bet arī pedagogiem, kuri izstrādā skolu testus. Ir diezgan sarežģīti atrast pareizo līdzsvaru abu minēto grupu vajadzību ievērošanā, tāpēc lasītāji tiek lūgti apsvērt un ņemt vērā šajā rokasgrāmatā sniegtos padomus atbilstoši saviem testu izstrādes mērķiem, laika un pieejamo resursu daudzumam. Šajā darbā uzmanība vairāk pievērsta jautājumiem, kas saistīti ar *procesu*, mazāk ar galarezultātu, jo labu rezultātu rada skaidri principi un rūpīgi izplānots darbs, nevis otrādi.

1.2. Komunikatīvā pieeja

Valodas pārbaudes metodes un paņēmieni vienmēr atspoguļo savam laikam raksturīgo skatījumu uz valodu un tās lietošanas veidu. Ir zināms, ka pārbaudes saturu un uzdevuma veidu vai izvēlēto testelementa tipu kā pārbaudes līdzekli ietekmē pastāvošie uzskati par to, kas ir valodas prasme un ko mēs darām, kad lietojam valodu ikdienas saziņā. Komunikatīvā valodas pārbaudes sistēma ir saistīta ar valodas apguves teorijas un metodoloģijas maiņu, kad uzmanība tiek pievērsta ne tik daudz vairs valodas uzbūvei, kā tās lietojumam praksē.

Eiropas Padomes izstrādātās „Pamatnostādnes” ir likumsakarīgs Padomes iepriekšējā darba turpinājums. Šī izdevuma pamatā ir vairāki pasaules mēroga projekti, kas guvuši atzinību valodas speciālistu vidū. Te jāmin grāmata „Sliekšņa līmenis” (*Threshold Level* – van Ek 1975; van Ek Trim, 1990) – komunikatīvās pieejas manifesti, kam bijusi plaša un paliekoša ietekme uz darbu klasē un testu izstrādi. 1980. gada izdevuma „Angļu valodas sliekšņa līmenis” (*Threshold Level English*) priekšvārdā ieteikts valodas mācīšanu padarīt funkcionālu, lai „sholastiski neauglīgo valodas mācīšanas procesu, kurā galvenais mērķis ir apgūt valodas uzbūvi, pārvērstu par vitālu līdzekli, kas veicinātu cilvēku un ideju brīvu kustību”; šajā pieejā galvenā uzmanība pievērsta valodas praktiskam lietojumam, lai tā kalpotu ikdienas personisko vajadzību nodrošināšanai, cilvēkam dzīvojot citā valstī.

„Sliekšņa līmenis” (*Threshold Level*) nekādā ziņā nav mācību kurss, programma vai visaptverošs to valodas elementu saraksts, kas noteiktā līmenī būtu jāzina valodas apguvējam; tas drīzāk uzskatāms par *mērķu* izklāstu vai mēģinājumu „norādīt, kādā līmenī jāprot valoda, lai cilvēks spētu patstāvīgi darboties valstī, kurā attiecīgo valodu ikdienā lieto kā komunikācijas līdzekli”. Tas nozīmē, ka valodas apguvējiem jādod iespēja izmantot ne tikai tos valodas resursus, kas nepieciešami, lai, piemēram, iegādātos pienu vai saņemtu auto remonta pakalpojumus, bet arī, lai cilvēks spētu piedalīties informācijas un viedokļu apmaiņā ar citiem, runāt par to, kas patīk vai nepatīk, kā arī atstāstīt savu pieredzi. Uzsvars te likts uz valodu kā sociālu instrumentu vai līdzekli, kas cilvēkiem dod iespēju dibināt savstarpējus kontaktus. Izejas punkts ir situācijas, kurās cilvēki parasti nonāk, atrodoties citā valstī; mērķis – spēt lietot valodu visās šajās situācijās.

1.3. Komunikatīvais valodas pārbaudes modelis

Pēc „Sliekšņa līmeņa” (*Threshold Level*) pirmā izdevuma publicēšanas ir parādījušās vairākas komunikatīvās kompetences teorijas.

Vispazīstamākā, šķiet, ir M. Kanales (*Canale*) un M. Sveina (*Swain*) izvirzītā (1981), kurā komunikatīvā kompetence sastāv no četriem komponentiem – gramatiskā, sociolingvistiskā, diskursīvā un stratēģiskā. 20. gs. 80. gadu beigās L. Bahmans (*Bachman* 1990) iepazīstināja ar savu izpratni par komunikatīvo valodas prasmi (KVP), kuras pamatā nenoliedzami ir M. Kanales un M. Sveina darbs. L. Bahmans definēja, ka KVP veido valodas zināšanas jeb kompetence savienojumā ar prasmi īstenot šo kompetenci atbilstīgā valodas lietojumā.

Valodas prasmes definēšana ir ļoti svarīga eksaminētājiem, jo tas dod pamatu pārbaudāmās kompetences jomas noteikšanai. Skaidra izpratne par pārbaudāmo jomu ir priekšnoteikums, lai spētu izlemt, vai tests ir derīgs (t. i., vai tiešām pārbauda to, kam tests tiek veidots), dod iespēju testelementu rakstītājam vai testa veidotājam izstrādāt praktiskus līdzekļus, piemēram, testa satura kontroljautājumus. Jebkuras valodas pārbaudes mērķis parasti ir pārbaudīt kandidātu valodas prasmi tādā veidā, kas atspoguļotu viņu reālo valodas prasmes līmeni, lietojot valodu ārpus pārbaudes situācijas.

„Pamatnostādnēs” ir ietverts arī valodas prasmes jēdziens. Tas būtībā ir izsakāms kā formulējums par to, kas ir **komunikatīvā kompetence**: komunikatīvā kompetence (sociolingvistiskā, lingvistiskā, pragmatiskā) ir tāds **vispārējās kompetences** veids, kas nodrošina **valodiskās darbības** (mijiedarbību, sniegumu, uztveri, starpniecību), izmantojot **uzdevumus, tekstus** un **stratēģijas** četrās galvenajās jomās (sabiedriskajā, profesionālajā, izglītības, personiskajā), kurās rodas **situācijas**, ko veido **vieta**, indivīdu **mijiedarbības struktūrelementi**, **personas** ar noteiktu lomu, vides **objekti** (dzīvi un nedzīvi), notikumi un veiktās **darbības** (sk. „Pamatnostādņu” dokumenta 4. nodaļu).

„Pamatnostādnes” valodas testu veidotājiem un citiem eksāmenu izstrādē iesaistītajiem piedāvā iespēju kopīgi iekļauties vienotajā valodas pārbaudes sistēmā, līdztekus ļaujot saglabāt savas pārbaudes tradīcijas un tuvināt to atbilstīgu vispārpieņemtajai profesionālajai praksei.

Šī rokasgrāmata ir veltīta pirmajam uzdevumam, ar ko saskaras eksaminētāji, proti, vajadzībai radīt dažāda veida testus, kas atbilstu gan Eiropas, gan starptautiskajiem testu sagatavošanas standartiem.

1.4. Citi valodas testa ietekmētājfaktori

Nepieciešams uzsvērt, ka valodas pārbaudēs var nebūt absolūti pareizu atbilžu. Neviena testa metode pati par sevi nav labāka vai sliktāka par otru. Metodi izraugās, pamatojoties uz dažādiem faktoriem un ņemot vērā atbildes uz vairākiem jautājumiem. Piemēram:

- vai testa nolūks ir pārbaudīt vispārējo prasmi vai galvenokārt to, kas apgūts kursā;
- cik daudz laika iespējams veltīt testa izpildei;
- kāda līmeņa sniegums ir gaidāms;
- vai mērķis ir klasificēt studentus;
- vai rezultāti tiks izmantoti diagnosticēšanai.

Daži no šiem jautājumiem tiks aplūkoti rokasgrāmatas citās nodaļās.

„Pamatnostādnes” nodrošina nepieciešamo teorētisko bāzi valodas testa projekta un galīgā varianta izstrādei, savukārt šī rokasgrāmata ir sagatavota, lai sniegtu īsu, kompleksu pārskatu par testu veidošanas praktiskajām problēmām, kas testu veidotājiem jāapzinās, lai izstrādātu labu testu šā jēdziena visplašākajā nozīmē. „Pamatnostādņu” dokumentā vairāk akcentēti testa satura jautājumi, turpretim šajā rokasgrāmatā uzmanība pievērsta galvenokārt testa projekta sagatavošanas un galīgās izstrādes procesam. Rokasgrāmatā viscaur ir iekļautas atsauces uz konkrētām „Pamatnostādņu” nodaļām sīkākai informācijai. Parasti eksaminētājiem ir noderīga „Pamatnostādņu” 3. nodaļa („Valodas prasmes līmeņi”), 4. nodaļa („Valodas lietošana un valodas lieto-tājs, apguvējs”), 7. nodaļa („Uzdevumi un to loma valodas mācīšanās”), kā arī 9. nodaļa („Vērtēšana”).

Visbeidzot, viens no testa veidotāja uzdevumiem ir katram konkrētajam testam atrast vispiemērotāko metodi. Šajā procesā ir nepieciešams pārbaudīt un izvērtēt nozīmīgākos testa kvalitātes rādītājus – tā ticamību, pamatotību un iedarbīgumu jeb ietekmi. Attiecīgo īpašību kombināciju nosaka konkrētā testa izveides iemesli. Piemēram, oficiālā atlases pārbaudē, kur tiek pieņemti cilvēka dzīvē nozīmīgi lēmumi, prioritāra nozīme būs testa ticamībai un pamatotībai. Turpretim, veicot novērtēšanu klasē, lielāka nozīme var būt testa praktiskumam un ietekmei. Ir svarīgi, lai testa veidotājs pilnībā pārzinātu visus mainīgos lielumus, ar kuriem var rīkoties testa izstrādes procesā, un lai visi lēmumi tiktu pieņemti skaidri un racionāli.

Lasītāji, kuri nodarbojas ar testu izstrādāšanu, var pārdomāt un atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- cik lielā mērā viņu sistēmā lietotā valodas pārbaude atspoguļo konkrētu skatījumu uz valodu un tās lietojumu;*
- cik lielā mērā šajās pārbaudēs uzmanība ir pievērsta valodas zināšanu un/vai lietojuma izvērtēšanai;*
- cik lielā mērā šīs pieejas ir saistītas ar precīzi formulētu valodas prasmes modeli;*
- cik lielā mērā vidējā valodas prasmes jeb sliekšņa līmeņa specifikācija un Eiropas Padomes „Pamatnostādnes” piedāvā teorētisku bāzi valodas testa sagatavošanai un izstrādei;*
- cik svarīgi ir dažādi valodas testa izveides faktori, piemēram, pedagoģiskā kultūra, sociālā ietekme, resursu pieejamība utt.;*
- kāds varētu būt piemērotākais līdzsvars starp svarīgākajiem testa kvalitātes rādītājiem.*

2. Testa izstrādes process

Testa izstrādi var aplūkot kā ciklisku un periodisku procesu. Tas ietver arī atgriezenisko saiti – iepriekš gūto zināšanu un pieredzes iekļaušanu pastāvīgā testa novērtēšanā un izmantošanā.

Pirmajā attēlā šis process ir atspoguļots shematiski. Te attēlotas visas minētā procesa stadijas, sākot ar izpratni par jauna testa nepieciešamību.

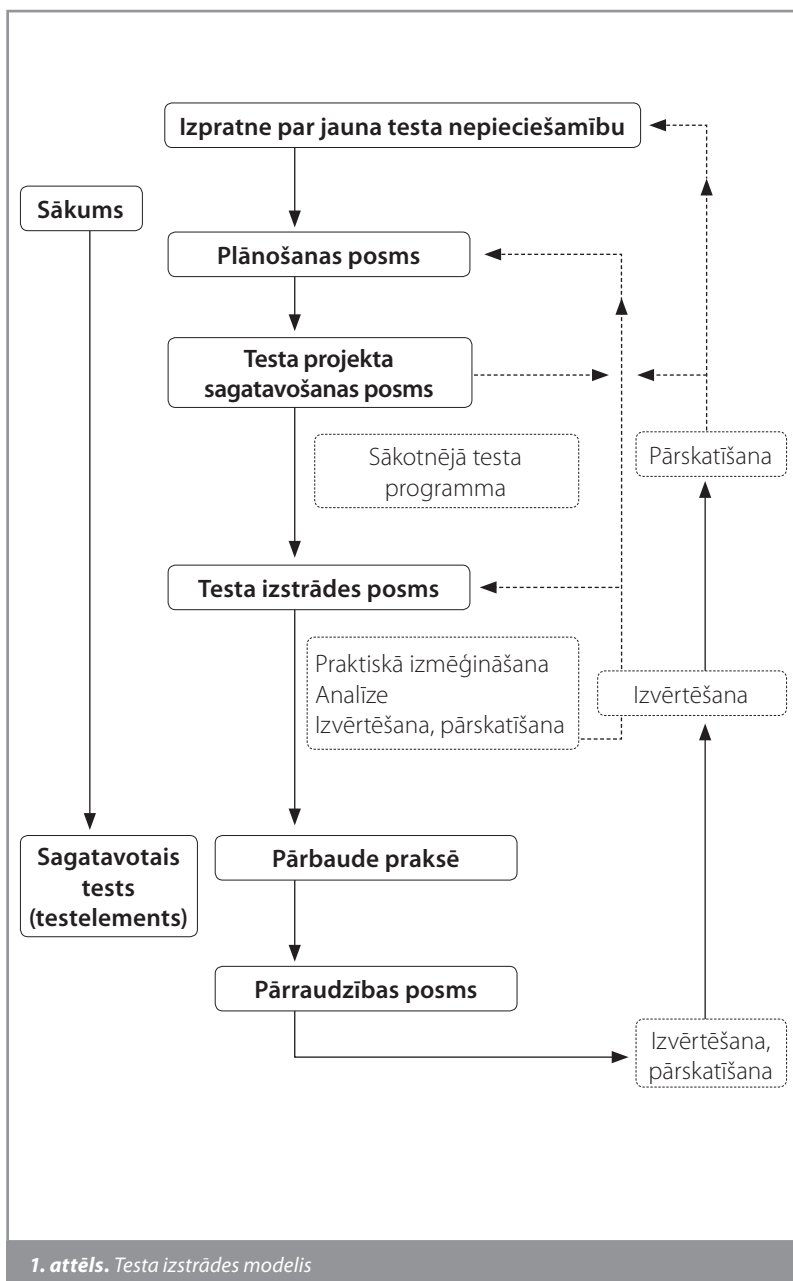
- **Izpratne par jauna testa nepieciešamību**
- **Plānošanas posms**
- **Testa projekta sagatavošanas posms**
- **Testa izstrādes posms**
- **Testa izmēģināšana praksē**
- **Pārraudzības posms**

Praksē ne vienmēr ir vajadzīgi visi minētie posmi; lēmumu par to, vai būs nepieciešami visi testa izstrādes posmi, parasti pieņem pēc vajadzības konkrētā darba gaitā.

2.1. Testa izstrādes posmi

1. attēlā shematiski ir parādīts testa izstrādes process.

Tiklīdz ir konstatēts, ka nepieciešams jauns tests, sākas **plānošanas posms**, kurā ievācamas precīzas ziņas par testa kārtotājiem. Ja tie ir, piemēram, skolu audzēņi (klase), tad datus var iegūt, pamatojoties uz personiskajām zināšanām un pieredzi mācību darbā. Citos gadījumos informācijas ievākšanai var izmantot anketas, oficiālas konsultācijas un citus līdzekļus. Galvenais šā posma mērķis – gūt skaidru priekšstatu par to, kas ir iespējamie testa kārtotāji un kas izmantos testa rezultātus.

Pēc plānošanas posma seko **testa projekta sagatavošanas posms**, kurā mēģina izstrādāt testa kārtotājiem piemērotu sākotnējo pārbaudes darba programmu. Programmā iztirzā un apraksta testa ārējo formu, visus tā saturā aspektus, kā arī apstākļus un sarežģījumus, kas var ietekmēt testa izpildi. Var pieņemt dažādus lēmumus, piemēram, par katras testa daļas garumu, noteiktu testelementu veidu izvēli vai izmantojamo tēmu loku. Šajā posmā būtu jāuzraksta arī testu paraugi, tos pārādot ieinteresētajām pusēm un lūdzot izteikt savu vērtējumu. Ir vērts vienmēr kādam kolēģim parādīt pat vienkāršus kontroldarbu paraugus, jo citas personas viedoklis var būt ļoti noderīgs izstrādes gaitā.

Testa izstrādes posmā izveidotie uzdevumu paraugi jāizmēģina un/vai jāpārbauda praksē. Tas nozīmē, ka testa materiālus izsniedz studentiem, kas zināšanu līmeņa, vecuma, sagatavotības utt. ziņā ir tādi paši kā plānotie testa kārtotāji, un simulēta eksāmena apstākļos lūdz viņus izpildīt testu. Šajā posmā ietilpst arī potenciālo testa kārtotāju sekmju analīze; noderīgu informāciju var iegūt no anketām, testa kārtotāju un viņu skolotāju ziņojumiem, kā arī video, audio ierakstiem un novērojumiem. Pēc tam var izlemt, vai materiālu sarežģītības pakāpe ir atbilstoša un vai tie arī citādi ir piemēroti izmantošanai. Praktiskajā izmēģinājumā iegūtā informācija diezgan plaši izmantojama arī vērtēšanas tabulu, skalu un pareizo atbilžu sarakstu pilnveidē. Pat maza praktiska izmēģināšana klasē vai skolā ar nelielu izpildītāju skaitu var sniegt vērtīgu informāciju par dažādiem jautājumiem, piemēram, lai ku, kas nepieciešams atsevišķu uzdevumu izpildei, uzdevumu noteikumu saprotamību, teksta izkārtojuma piemērotību atbilžu sniegšanai utt. Šajā posmā ir vēl iespējams veikt radikālas pārmaiņas pārbaudes darba programmā, grozīt izmantoto testelementu veidu utt.

Plānošanas, projekta sagatavošanas un izstrādes posma beigās ir izstrādāta testa programmas galīgā versija, uzrakstīti testa materiāli un izveidotas testa lapas. Pēc tam sāk ierasto testa izpildes un vērtēšanas procesu. Šī ir **testa pārbaude praksē** (jeb „dzīvais” posms), kurā tests kļūst pieejams kandidātiem. (Šī posma dažādās stadijas ir

detalizēti parādītas 3. attēlā; šeit aprakstītais process visvairāk būs no-derīgs skolu mācību gada vai mācību kursa noslēguma testiem, kā arī plašākā mērogā rīkoti testiem.)

Kad tests ir pilnīgi gatavs, testa izstrādes procesā sākas **pārraudzības posms**, kurā ir jāapkopo sagatavotā testa izpildes rezultāti. Šajā posmā no testa izpildītājiem un to skolu skolotājiem, kurās izman-
tots attiecīgais tests, jāpieprasa atsauksmes, nepieciešams arī anali-
zēt kandidātu sniegumu testā; šos datus izmanto, lai novērtētu testa
rezultātus un pārbaudītu, vai nav nepieciešami kādi labojumi. Var
pētīt dažādus testa lietojuma aspektus, lai noteiktu, kādi uzlaboju-
mi ir vajadzīgi testā vai ar to saistītajos administratīvajos procesos.
Pēc noteikta laika tests, iespējams, būs jāpārskata, un jebkuri nozīmī-
gāki testa labojumi nozīmē atgriešanos cikla sākumā – plānošanas
posmā.

Lasītāji, kas ir iesaistīti valodas testu izstrādē, var pārdomāt un atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- vai viņiem ir vajadzīgs pilnīgi jauns tests, vai arī atbilstīgus labojumus ir iespējams veikt jau esošajā testā;
- kas ir potenciālie testa veicēji, kāds ir viņu prasmes līmenis un kādas konkrētas prasības uz viņiem attiecas;
- kā testa formu un saturu ietekmēs vietējie apstākļi un pastāvošās problēmas;
- kā testa rīkošanu un vērtējumu ietekmēs vietējie apstākļi un pastāvošās problēmas;
- kā tiks veikta testa praktiska izēģināšana un pārbaude praksē jeb aprobācija;
- kādas metodes ilgtermiņā būs vispiemērotākās testa pārraudzībai un kandidātu snieguma izvērtēšanai;
- kas izmantos testa rezultātus un kā tie tiks interpretēti.

2.2. Testa programmas izstrāde

Plānojot specififikācijas jaunam testam (vai tā pārstrādei), par pamatmērķi izvirzāma tāda testa radīšana:

- kas ir **pamatots** (t. i., ar testu ir iespējams pārbaudīt to, kā pārbaudīšanai tas ir paredzēts);
- kas ir **ticams** (t. i., iegūtos rezultātus pēc iespējas mazāk ietekmē mērījuma kļūdas);
- kam ir **ietekme** (t. i., tas pozitīvi ietekmē individuus un darbu klasē);
- kas ir **praktisks** (t. i., ar to saistītās prasības testa veidotājam un testa rīkotājam nepārsniedz pieejamos resursus).

Plānojot ir jāpatur prātā šie faktori, un tiem būtu jābūt līdzsvarā.

Plānošana sākas ar situācijas analīzi. Tas nozīmē, ka testa nepieciešamību aplūko saistībā ar dažādiem ietekmējošiem faktoriem, kas iespaidos testa galīgo veidolu; analīzes mērķis ir noteikt galvenos ar šo projektu saistītos **apsvērumus** un **ietekmētājfaktorus**. Šie apsvērumi un ietekmētājfaktori attiecas uz visām tām prasībām, kuras jāizpilda, lai testu tiešām varētu izmantot paredzētajam nolūkam, kā arī tiem ierobežojumiem, ko nosaka testa izmantošanas apstākļi.

2.2.1. Apsvērumi un ietekmētājfaktori

Vispārīgi runājot, ir divu veidu apsvērumi, un tos var saukt par **profesionāliem** un **praktiskiem** apsvērumiem.

Profesionālie apsvērumi attiecas uz to, kas tieši ir jāpārbauda, un tie ietver:

- tādas reālās dzīves situācijas, kurās pārbaudāmajiem vajadzēs lietot valodu;
- šādās situācijās nepieciešamo valodas prasmes līmeni;
- ikdienas sarunvaloda, kas jāreproducē testā;
- informāciju, kas tiek sniegta testa lietotājiem pirms un pēc testa.

Praktiskie apsvērumi ir ierobežojumi, kas ietekmē vērtēšanu šādu faktoru dēļ:

- pieejamo darbinieku un telpu skaits;
- kandidātu skaits;
- testa ilgums;
- atbilstīgi kvalificētu eksaminētāju pieejamība;
- vēlamo uzdevumu veidi;
- metode, kas izraudzīta kandidātu informēšanai par testa rezultātiem;
- pieņemtās kvalitātes kontroles metodes.

Ietekmētājfaktori var ietvert:

- testa pieņemamību visām iesaistītajām personām – kandidātiem, viņu vecākiem, skolotājiem, skolu īpašniekiem utt.;
- testa piemērotību pastāvošai izglītības sistēmai, resp., mācību programmas mērķiem un darbam klasē;
- nepieciešamo sarežģītības pakāpi;
- citu priekšstatus par to, kādam būtu jābūt šāda veida testam;
- resursu pieejamību testa izstrādei, rīkošanai un rezultātu paziņošanai.

Šis uzskaitījums nav pilnīgs un nav dots noteiktā kārtībā. Jāuzsver, ka apsvērumu un ietekmētājfaktoru izpratne ir obligāts priekšnoteikums, lai varētu precīzi un atbilstoši sagatavot testu. „Pamatnostādņu” dokumenta 4. nodaļā ir sniegts labs pārskats par tiem daudzajiem valodas lietojuma aspektiem un valodas lietotāju, apguvēju, kas jāņem vērā šajā testa izstrādes procesa posmā. Tur aprakstīts valodas lietošanas konteksts (4. 1. apakšnodaļa), saziņas tēmu atlase (4. 2.), raksturoti saziņas uzdevumi un mērķi (4. 3.). „Pamatnostādņu” dokumentā no 4. 1. līdz 4. 4. apakšnodaļai sniegtā informācija būs noderīga, veicot situācijas analīzi un risinot dažus profesionālas dabas jautājumus, savukārt 4. 5. un 4. 6. apakšnodaļā, kā arī 5. nodaļā var atrast sīki detalizētu testa satura raksturojumu, kas izmantojams testa programmās.

Kā redzams 1. attēlā, tiklīdz ir izstrādātas sākotnējās specifikācijas, var sākt gatavot testa projektu un izstrādāt uzdevumu paraugus. Tad šos materiālus var izmēģināt un iegūtos rezultātus analizēt. Praktiskās izmēģināšanas laikā var noteikt, vai nav jāatsakās no kāda noteikta veida testelementiem vai materiāliem, var mainīt testa sadaļu garumu vai kādus citus tā aspektus. Tādā veidā testa programmu var vairākkārt koriģēt, pirms tiek izveidota galīgā versija, kas tiks izmantota sagatavotajā testā.

Ir iespējams (piemēram, skolu eksāmenu gadījumā), ka viena un tā pati persona ir atbildīga gan par programmas izstrādi, gan materiālu sagatavošanu testam. Tādā gadījumā jānodrošina, lai cilvēkiem, kas iepriekš nav strādājuši testu sagatavošanā, būtu iespēja iegūt no programmas sīku informāciju par testu. Dažiem šī informācija būs vajadzīga, lai izlemtu, vai reģistrēt studentus testam (piem., ja tests ir publiski pieejams). Citiem šāda informācija būs nepieciešama, lai varētu sagatavot testelementus; testelementu rakstītājam bez iepriekšējās pieredzes ir vajadzīgs skaidri formulēts kopsavilkums, ko izmantot savā darbā; līdz ar to specifikāciju izstrādei jāvelta ļoti daudz uzmanības, lai sasniegtu labu rezultātu.

2.2.2. Testa saturs, tehniskie un procedūras jautājumi

Testa programmai galīgajā versijā ir jāsniedz sīka informācija par katru testa sastāvdaļu vai testa daļu, tajās jābūt informācijai par vismaz trim testa aspektiem. Tie ir šādi: **testa satura raksturojums** (proti, kas ir iekļauts testā); testa **tehniskais raksturojums** (piemēram, testelementu un testa daļu skaits); **jautājumi par procedūru** saistībā ar testa norises vietu un to, kā tiks vērtēti testa rezultāti. Tālāk konkrētīzēti šie trīs aspekti.

Saturs

- uzdevuma mērķis, piem., teksta detalizēta sapratne (sk. „Pamatnostādņu” 4. 4. un 4. 5. apakšnodaļu);
- kas tiek pārbaudīts, piem., gramatikas likumu lietojums (sk. 5. nodaļu);
- tekstu tipi (sk. 4. 6. apakšnodaļu);
- tekstu avoti (sk. 4. 1. un 4. 6. apakšnodaļu);
- norādes par ieteicamo tematu jomu (sk. 4. 1. un 4. 2. apakšnodaļu);
- runātprasmes pārbaudēm – uzvedņu veidi (sk. 4. 3. un 4. 4. apakšnodaļu);
- rakstītprasmes pārbaudēm – uzdevumu veidi (sk. 4. 3. un 4. 4. apakšnodaļu).

Tehniskais raksturojums

- testa ilgums;
- testa daļu skaits;
- testelementu skaits katrā no daļām;
- katrā daļā izmantoto testelementu veidi;
- vārdu skaits visos testa tekstos kopā un katrā atsevišķi;
- uzdevumu formāts un garums;
- punktu skaits, ko piešķir par katru testelementu, un kopējais iespējamais punktu skaits;
- informācija par testelementu izsvarošanu;
- informācija par vērtēšanas sistēmu un eksaminētāju darba saskaņošanu, ja pārbaudē tiek iesaistīti eksaminētāji;
- brīvās rakstīšanas uzdevumu un runātprasmes pārbaudes vērtēšanas kritēriji;
- iesaistīto eksaminētāju vai vērtētāju skaits, piem., ja tiek veikta divkāšā vērtēšana;
- informācija par novērtēšanu un rezultātu paziņošanu.

Procedūra

- kur un kad iespējams veikt testu;
- iepriekšējo testu un/vai paraugtestu pieejamība;
- aptuvenais mācību stundu skaits, kas nepieciešams, lai sagatavotos testam.

Visa šī informācija testa programmas lietotājiem dod skaidru priekšstatu par to, kādi ir testa materiāli.

„Pamatnostādņu” 4. nodaļā ir ievietota shēma, kuru var izmantot, lai labāk uztvertu izstrādājamā testa specifiskās iezīmes. Šim nolūkam vispirms ir shematiskā veidā jāapkopo attiecīgā informācija par izstrādājamo testu. 2. attēlā ir atrodams piemērs tam, kā tabulas veidā var atspoguļot informāciju par eksāmenu, kas sastāv no piecām daļām. Tabulā ir īss kopsavilkums par katru eksāmena daļu, nosaucot to, kam attiecīgajā daļā pievērsta uzmanība, par sagatavoto iedevumu un atbildes veidu.

<i>Lasīšana</i>		
<i>Testa uzdevums</i>	<i>Iedevums</i>	<i>Formāts</i>
Saprast strukturālo un leksisko atbilstību. Saprast rakstīta teksta būtību, tā vispārējo funkciju un vēstījumu. Izsekot nozīmīgākajiem satura punktiem arī tad, ja daži vārdi nav saprotami. Atlasīt konkrētu informāciju rakstītajā tekstā. Atpazīt skaidri paustu viedokli un attieksmi. Demonstrēt vispārēju teksta sapratni.	A daļa – atsevišķi teikumi. B daļa – trīs vai četri dažādi rakstveida teksti: stāstījums, apraksts, skaidrojošs, diskursīvs, informatīvs teksts utt. Avoti: daiļliteratūra un literāri dokumentāli teksti, laikraksti, žurnāli, reklāmas, informatīvi bukleti utt.	A daļa: 25 atsevišķi daudzizvēļu uzdevumi ar četriem atbilžu variantiem. B daļa: trīs vai četri teksti 15 daudzizvēļu uzdevumiem ar četriem atbilžu variantiem.
<i>Rakstīšana</i>		
<i>Testa uzdevums</i>	<i>Iedevums</i>	<i>Formāts</i>
Dabiskas un atbilstīgas rakstu valodas lietojums, atbildot uz dažādiem tematiskiem vai situatīviem stimuliem.	Četras īsas situatīvas uzvednes vai jautājumi par ikdienišķām tēmām.	Divi rakstveida uzdevumi (izvēloties no pieciem); katras atbildes garums – 120 līdz 180 vārdu; teksta veidi: vēstule, apraksts, stāstījums, diskursīvs teksts.

Valodas lietojums		
<i>Testa uzdevums</i>	<i>Iedevums</i>	<i>Formāts</i>
Valodas lietojums vārdu vai teikumu līmenī, tostarp teksta struktūrai atbilstošs vārdu un atbilstoši vārdi un teikumi; formu dažādība, izsakot vienu un to pašu nozīmi; atvasinājumu lietojums. Izvērstis rakstisks informācijas apkopojums pareizā un atbilstīgā tekstā.	Uzdevumi, kuros dots īss teksts un atsevišķi teikumi. Daži vizuāli materiāli (kartes, diagrammas utt.) rakstīšanas uzdevumos ar ievirzi.	Pārveidots vārdu ievietošanas uzdevums. Pārveides uzdevums. Vārddarināšana. Teikumu veidošana. Rakstīšanas uzdevums ar ievirzi.
Klausīšanās		
<i>Testa uzdevums</i>	<i>Iedevums</i>	<i>Formāts</i>
Saprast runātā teksta būtību, tā vispārējo funkciju un vēstījumu. Izsekot nozīmīgākajiem satura punktiem arī tad, ja daži vārdi nav saprotami. Atlasīt konkrētu informāciju no runātā teksta. Atpazīt skaidri paustu intonāciju un attieksmi. Saprast satura nianšes runātajā tekstā.	Trīs vai četri autentiski vai speciāli veidoti ieraksti. Avoti: ziņu pārraides, radioapraksti, sarunas, publiskas runas, paziņojumi utt.	Trīs vai četri uzdevumi ar aptuveni trīsdesmit jautājumiem. Dažādi uzdevumu tipi, tostarp daudzizvēļu un tukšo vietu aizpildes uzdevumi, uzdevumi ar piezīmju pierakstīšanu, pareizs/nepareizs, jā/nē atbilžu uzdevums utt.

Runāšana		
<i>Testa uzdevums</i>	<i>Iedevums</i>	<i>Formāts</i>
Saziņa gan sarunvalodas stilā, gan literāri; atbilstīga savas runas plūduma kontrole, komunikācijas prasme, vārdu un teikumu pareiza izruna, precizitāte, vārdu krājums.	Uzvednes, tostarp fotogrāfijas, īsi teksti un vizuāli stimuli. Uzvednes var būt ņemtas no ieteicamās mācību literatūras.	Testa veicēja(-u) un eksaminētāja saruna par kādu tēmu, kas sastāv no trim daļām: 1) saruna par fotogrāfiju(-ām); 2) saruna par īsu tekstu; 3) komunikatīva darbība. Intervēt var pa vienam, diviem vai pat trīs cilvēku grupu.

2. attēls. Informatīva tabula par eksāmenu**Lasītāji, kas nodarbojas ar testa programmu izstrādi, var pārdomāt un atbildēt uz šādiem jautājumiem:**

- kāda veida un līmeņa valodas sniegums jāvērtē;
- kāda veida testa uzdevumi ir nepieciešami, lai to izdarītu;
- kādi resursi ir pieejami, piem., telpas, personāls;
- kādi politiski, sociāli un/vai ekonomiski jautājumi var ietekmēt testa izstrādi;
- kādas personas būtu jāiesaista testa programmu un uzdevumu paraugu izstrādē, piem., kompetences, ietekmes, autoritātes dēļ;
- kā testa saturs, tehniskās un procedūras norādes tiks aprakstītas testa programmā;
- kāda veida informācijai par testu vajadzētu būt publiski pieejamai un kā to īstenot, piem., sagatavojot publiski pieejamu testa programmas versiju.

2.3. Sagatavošanas process

Programmā ir skaidri noteikts un sīki aprakstīts, kas jāsagatavo testa izstrādei. Šajā apakšnodaļā ir aplūkota testa praktiskā sagatavošana, kurai iespējami pieci posmi:

- darba uzdošana;
- iesniegto materiālu atlase un rediģēšana;
- pārbaude praksē (aprobēšana);
- materiālu analīze un apkopošana;
- testa veidošana.

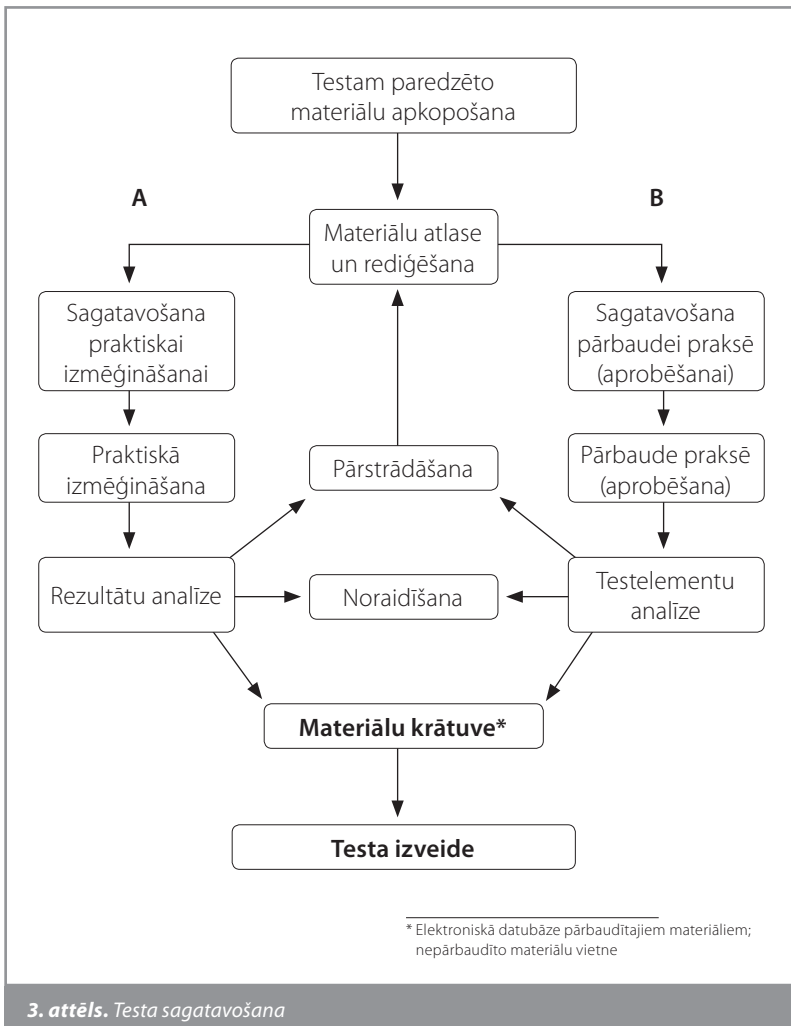
Shematiski testa sagatavošanas process attēlots 3. zīmējumā, tomēr tas, cik lielā mērā tiks ievēroti visi iepriekšminētie posmi, būs atkarīgs no tā, kam attiecīgais tests ir paredzēts un kā tas tiks lietots.

3. attēlā redzams, ka visi testam apkopotie materiāli tiek atlasīti un rediģēti. Pirms materiāli tiek atzīti par piemērotiem izmantošanai testā, tiek veikta to pārbaude, kas var norisināties divējādi (sk. attēlā A un B).

A gadījumā materiālus izmēģina salīdzinoši nelielā izlases grupā. Kaut gan šādā izlases pārbaudē var veikt tikai ļoti ierobežotu statistisko analīzi, tā tomēr sniedz vērtīgu informāciju par uzdevumu efektivitāti, sarežģītības pakāpi un atbilžu kvalitāti; tāpēc praktiskā izmēģināšana ir īpaši noderīga subjektīvi vērtējamām testa daļām, piem., rakstīšanas un runāšanas uzdevumiem. B gadījumā materiālus pārbauda daudz plašākā izlases grupā, dodot iespēju veikt statistisko analīzi, tostarp testelementu analīzi. Šā iemesla dēļ pārbaude praksē ir īpaši piemērota objektīvajām testa daļām.

Visā testa sagatavošanas procesa laikā neatkarīgi no iesaistīto personu skaita ir jāpatur prātā divi svarīgi principi:

- **laika plānošana** (t. i., reālistiska plānošana un noteikto izpildes termiņu ievērošana);
- **pierakstu veikšana** (t. i., visu lēmumu un labojumu sīka un precīza uzskaitē visā testa sagatavošanas laikā).

Precīza laika plānošana ir svarīga, lai materiālus varētu ātri izskatīt visās testa sagatavošanas stadijās un galarezultātā tie būtu izmantotami testā; savukārt pilnīga un precīza pierakstu veikšana ir ļoti svarīga gan materiālu pārskatīšanā un labošanā, gan tad, kad izstrādes procesa gaitā tiek sagatavotas vairākas testa materiālu versijas.

2.3.1. Darba uzdošana

Jēdzienu **darba uzdošana** lieto, lai apzīmētu procesu, kurā autoriem tiek dots uzdevums izstrādāt testa materiālus. Kā norādīts iepriekš, viena un tā pati persona (testa veidotājs) var būt atbildīga par visiem testa sagatavošanas posmiem, t. sk. testa materiālu rakstīšanu; šādu praksi bieži piemēro skolas eksāmenu izstrādē. Testa veidotājs var arī uzticēt tekstu atlasī vai rakstīšanu, kā arī testelementu sagatavošanu vairākiem cilvēkiem – vai nu saviem kolēģiem vai citām personām, kas saistītas ar mācīšanas vai eksaminācijas procesu. Reizēm viens darbinieks organizē darba uzdošanu, ir atbildīgs par rediģēšanu, sagatavoto testelementu ievietošanu testa lapās, bet citi cilvēki iesaistās testa izmēģināšanā un pārbaudē, analīzi un materiālu apkopošanā. Viena persona var būt atbildīga par visām testa daļām; bet gadījumā, ja testu veido atsevišķas daļas, kurās izvērtē, piemēram, lasīšanu, rakstīšanu, klausīšanos un runāšanu, par katras daļas saturu var būt savs atbildīgais.

Testu sagatavošanu var veikt regulāri (piem., divreiz gadā) vai arī tad, kad testa veidotājs uzskata, ka jāsagatavo jauni materiāli. Tad autoriem lūdz iesniegt pilnībā izstrādātus testus vai konkrētā testā izmantojamus testelementu kopas.

Testa veidotāja mērķis ir saņemt pēc iespējas vairāk tādu materiālu, kurus pēc rediģēšanas var iekļaut testos un eksāmenos. Tāpēc testa veidotāja pienākumos ietilpst, pirmkārt, izvēlēties piemērotus cilvēkus, kam uzticēt testa materiālu rakstīšanu, un sniegt viņiem pēc iespējas skaidrākas instrukcijas, noderīgus norādījumus un pamācības. Ārštata autori bieži vien ir personas, kam ir bijusi kāda pieredze testu izstrādē vai izmantošanā, piemēram, sagatavojuši studentus testa izpildei, bijuši testu vērtētāji vai eksaminētāji testa mutvārdu daļā. Neatkarīgi no tā, vai testa veidotājs strādā viens, kopā ar kolēģiem vai uztic darbu ārštata autoriem, šajā posmā ir jābūt skaidrībā par vairākiem jautājumiem.

Nepieciešamie materiāli

Ir jābūt skaidrībā par nepieciešamo tekstu, uzdevumu un testelementu skaitu.

Jānoskaidro, vai testelementi jāsatavo tūlīt vai pēc teksta pirmreizējas akceptēšanas. Testelementu autors norāda visu testelementu atbildes, arī pareizo atbilžu alternatīvas.

Ir vajadzīgs arī klausīšanās materiālu ieraksts un to rakstveida atšifrējums. Tam nav jābūt profesionālam ierakstam; te var noderēt pat mājas apstākļos ierakstīta audiokasete.

Mutvārdu testa daļas izstrādes gadījumā jānorāda, vai testelementu autoram jāiesniedz vizuālās uzvednes vai tikai jāinformē, kādas vizuālās uzvednes būs nepieciešamas.

Materiālu noformējums

Visparastākais formāts ir mašīnrakstā sagatavots teksts, ko var iesniegt gan datordiskā, gan papīra izdrukas veidā. Rokrakstā sagatavotas kopijas ir grūtāk rediģēt, un tās var nepieņemt.

Ja ir jāraksta viss tests, autoram ir jāzina, vai visus testelementus numurēt secīgi un sadaļas sakārtot vienu aiz otras, vai arī katru sadaļu vai uzdevumu noformēt uz atsevišķas lapas.

Autoram ieteicams uz katras lapas norādīt savu vārdu, datumu un testa nosaukumu.

Materiālu iesniegšanas termiņš

Ikvienam autoram ir derīgi zināt, kā viņa darbs iekļaujas kopējā testa sagatavošanas plānā; tas palīdz saprast, cik svarīgi ir ievērot norunātos izpildes termiņus. Uzdodot darbu, ir ieteicams autorus informēt par to, kad tiks rediģēti sagatavotie materiāli; tad viņiem var arī paziņot,

vai rediģēšanas procesā ir paredzēta viņu līdzdalība, vai arī autori rediģēšanā iesaistās pēc pašu vēlēšanās.

Darba samaksa

Jau pašā sākumā autori ir skaidri jāinformē par sadarbības noteikumiem konkrētā darba izpildes laikā. Dažreiz honorāru maksā tikai par akceptētajiem materiāliem, bet nemaksā par noraidītajiem materiāliem; citā gadījumā autoram var izmaksāt nelielu honorāru pēc visu materiālu iesniegšanas, vēlāk šo summu papildinot ar maksājumu par visiem akceptētajiem materiāliem. Var piedāvāt dalītas likmes par dažādiem testelementiem vai norādīt summu, ko izmaksā par vienu pabeigtu testa daļu vai pabeigtu testu. Ja materiālus skolu testiem lūdz sagatavot skolotājus, jāapzinās, ka šo materiālu izstrāde prasīs vairāk laika un saskaņošanu ar skolas darba grafiku.

Uzdodot darbu, autoriem var tikt izsniegti arī šādi dokumenti:

- **testa programma;**
- testu **paraugi** vai iepriekšējo testu lapas;
- **instrukcijas atsevišķu testelementu vai jautājumu lapu izstrādei.**

Liela apjoma testu izstrādes gadījumā autoriem var būt nepieciešami arī cita veida dokumenti un palīglīdzekļi, piemēram:

- darba līgums;
- autortiesību līgums;
- vārdu saraksts vai leksikons, kurā noteikts izmantojamā vārdu krājuma apjoms un līmenis, izmantojamās gramatiskās konstrukcijas;
- instrukcija par testu sagatavošanu.

Sērijveida testu programmām ir jābūt publiski pieejamām sabiedrības informēšanai; šājās programmās parasti sniedz plašu informāciju par eksāmena saturu, bet neietver informāciju par testa sagatavošanu vai kādām problēmām, kas varētu rasties. Tomēr var būt arī konfidenciāla rakstura detalizētas testa programmas, kurās dota papildu informācija un norādes tieši testelementu autoriem. Tādās specifikācijās

vajadzētu iekļaut arī sīki izstrādātus ieteikumus par materiālu **atlasu un noformējumu**, lai testelementu autori lieki netērētu laiku, domājot par to, kas ir pieņemams testā un kas nav.

Ieteikumi tekstu atlasēi

Saskaņā ar „Pamatnostādņu” dokumenta 4. 6. apakšnodaļā sniegto definīciju, termins „teksts” ir jebkurš valodas fragments, arī runa rakstveidā. Resp., ieteikumi tekstu atlasēi attiecas ne vien uz rakstītiem, bet arī runātiem tekstiem, kas fiksēti audiomateriālos.

Tekstu atlasē vajadzētu pievērst uzmanību šādiem jautājumiem:

- izvēlēties labākos tekstu avotus (piem., kvalitatīvi avīžraksti, brošūras);
- ir avoti, kuros ir mazāka iespēja atrast piemērotus tekstus (piem., specializētie materiāli);
- vairīties no tendenciozitātes (piem., saistībā ar kultūru, dzimumu, vecumu);
- iemesli, kuru dēļ teksti ir tikuši noraidīti iepriekš.

Tekstu noraidīšanas iemesli var būt šādi:

- pārāk plašs kultūras vai reģionālo zināšanu apjoms (ja vien netiek pārbaudītas tieši šādas zināšanas);
- nepiemērotas tēmas, kas var aizvainot vai aizskart dažus kandidātus, piemēram, karš, nāve, politika un reliģiskā pārliecība;
- tēmas, kas, iespējams, neietilpst kandidātu vecuma grupas pieredzē;
- pārāk sarežģīts teksts;
- kļūdainais vai stilistiski nepiemērots, īpatnējs teksts;
- nekvalitatīvi rediģēts oriģinālais teksts.

Var norādīt arī tēmas, par kurām tikuši izmantoti teksti iepriekšējos gados, līdz ar to no šīm tēmām būtu jāizvairās.

Piemērotu tekstu meklējumos var palīdzēt „Pamatnostādņu” 4. un 7. nodaļa, kur var iepazīties ar Padomes viedokli šajā jautājumā.

4. 6. 2. apakšnodaļā dotais teksta avotu uzskaitījums kopā ar 4. 6. 3. apakšnodaļā sniegtajām norādēm par runātu un rakstītu tekstu tiem veido noderīgu kontroljautājumu sarakstu un ļauj dažādot testelementu veidus.

Ieteikumi noformējumam

Uzmanība jāpievērš šādiem jautājumiem:

- kādos tekstos jālieto divkāršā atstarpe starp rindām;
- kāda informācija jānorāda katras lapas galvenē;
- vai jāiesūta oriģinālo tekstu fotokopijas;
- kāda informācija jānorāda par teksta avotiem (piem., publicēšanas datums).

Praktiski ieteikumi testa uzdevuma izstrādei

Šo jautājumu vislabāk ilustrē šāds piemērs. Ir jāsapatavo vārdu ievietošanas tests, kurā uzmanība vairāk pievērsta vārdu uzbūvei, mazāk – to leksiskajai nozīmei, un autoram ir doti vairāki norādījumi.

- Ir nepieciešams apmēram 200 vārdu garš autentisks teksts. Ir jābūt īsam virsrakstam. Galvenā uzmanība pievērsta atsevišķu vārdu uzbūvei. Tekstā nedrīkst būt pārāk daudz nezināmu vārdu.
- Ir nepieciešami vismaz 16 testelementi (ja iespējams, vairāk), lai pēc pārbaudes būtu iespējams veikt to atlasī. Pirmais testelements parasti ir kā piemērs, kas numurējams ar nulli (0). Uzdevumā jāpārbauda prievārdu, vietniekvārdu, apstākļa vārdu, palīgdarbības vārdu utt. lietojums. Tie jāsadala vienmērīgi pa visu tekstu un jāgādā par to, lai viena kļūda automātiski neizraisītu nākamo (testelementu savstarpējā neatkarība).
- Parasti nav ieteicams izlaist pirmo vārdu teikumā vai saīsinājumus, jo testa veicēji var nesaprast, vai izlaists viens vārds vai divi. Ir jāizvairās izlaist noteiktus vārdus, kaut arī bez tiem teikums tik un tā ir gramatiski pilnīgs (piem., vārdu „visi” šādā teikumā: *Mums paziņoja, ka visi vilcieni kavējas*), vai iekļaut vārdus, kuriem ir ļoti neierasta vai īpatnēja uzbūve.

Autoru ērtības labad tiek lietoti arī standarta uzdevuma noteikumi.

Pēc iepazīšanās ar visu nepieciešamo informāciju un ieteikumiem autors sagatavo materiālus un sagaida iesniegšanas termiņu. Bieži vien pieredzējuši autori piemērotus tekstus no ieteicamajiem avotiem uzkrāj jau iepriekš un, saņemot darba uzdevumu, no savāktajiem tekstiem izvēlas pašus labākos. Ir labi, ja, sagatavojot noteikta veida testa uzdevumus (piem., kur akcentēti gramatikas jautājumi vai vārdu krājums), autors izmanto tulkojošo vārdnīcu un skaidrojošo vārdnīcu. Sagatavojot klausīšanās materiālus, vēlams strādāt ar magnetofonu, lai testelementus var izstrādāt, izmantojot tieši runāto tekstu, nevis rakstīta teksta lapas.

Daudzi autori uzskata, ka ir labi pārskatīt savus sagatavotos materiālus, palūdzot kolēģim vai kompetentam draugam, kas nav iesaistīts valodas pārbaudē, pārlasīt testa uzdevumu. Tādējādi ir iespējams konstatēt dažādas nepilnības, piemēram, drukas kļūdas, neskaidras norādes, kļūdainas atbildes vai tādus elementus, kur atbilde ir ļoti sarežģīta vai iespējamas vairākas pareizas atbildes.

Specifikācijās ir jābūt iekļautiem arī kontroljautājumiem, kurus autors var izmantot, lai pirms sagatavoto materiālu iesniegšanas pārbaudītu tekstu, testelementus un uzdevumu kopumā. Tālāk tekstā dots kontroljautājumu piemērs, kas attiecas uz iepriekš aprakstīto vārdu ievietošanas testu. Ja teksts, testelementi un uzdevumi atbilst vajadzīgajām prasībām, uz visiem jautājumiem ir iespējams atbildēt ar „jā”.

Pirms sagatavoto materiālu iesniegšanas autoram jāpārbauda, vai viņš ir saglabājis visu savu materiālu kopijas; ja testa veidotājam iesniedz oriģināltekstus no avīzēm vai žurnāliem, tad vēlams saglabāt šo materiālu fotokopijas, uz tām norādot informāciju par avotu.

Teksts

Vai teksta tematika ir saprotama, kulturāli pieņemama utt.?

Vai teksta sarežģītības pakāpe ir atbilstoša?

Vai teksts ir piemērots gramatiski fokusētam uzdevumam?

Vai tas ir pietiekami garš, lai tajā iekļautu vismaz sešpadsmit testelementus?

Vai virsraksts ir piemērots?

Testelementi

Vai ir prasītais testelementu skaits?

Vai testelementu sadalījums ir vienmērīgs visā tekstā?

Vai uzdevumā ir ietverts plašs valodas spektrs?

Vai ir pārbaudīts, ka visi testelementi ir par valodas uzbūvi?

Vai uzdevumā nav savstarpēji atkarīgu elementu?

Vai ir iekļauti viens vai divi papildu testelementi?

Vai nav iekļauti stilistiski nepiemēroti, īpatnēji testelementi?

Noteikumi un atbildes

Vai uzdevuma noteikumi ir pārbaudīti?

Vai ir dots piemērs (0)?

Vai uz atsevišķas lapas ir sagatavotas visas atbildes?

2.3.2. Atlase un rediģēšana

Kad visi autori, kam bija uzticēts sagatavot testa materiālus, tos ir iesnieguši, ir jāpieņem lēmums, kurus materiālus nodot rediģēšanai un kurus noraidīt vai lūgt pārstrādāt. Šo posmu sauc par **atlasī**. To bieži veic testa veidotājs, iespējams, iesaistot vēl kādu pieredzējušu autoru, un šajā posmā noraida tos tekstus, kas uzskatāmi par nepiemērotiem jebkura iepriekš minētā iemesla dēļ. Ja autoriem bija norādīts sagatavot tekstus bez testelementiem, tad šajā brīdī viņus var lūgt iekļaut testelementus akceptētajos tekstos. Autorus, kas iesniedz tekstus bez testelementiem, ir jāiedrošina uzrakstīt vismaz iecerēto testelementu uzmetumu, lai, tiklīdz attiecīgais teksts tiek akceptēts, šos elementus varētu ievietot.

Kad materiāli ir gatavi **redīgēšanai**, tos var izskatīt sanāksmē, kurā piedalās autori un ko vada testa veidotājs vai pieredzējis testelementu autors. Testa veidotājs nolems:

- kā sagrupēt cilvēkus testa redīgēšanas sēdēm;
- kādus materiālus izskatīs katra grupa.

Ideālā variantā sēdes dalībniekiem redīgējamus materiālus izsūta jau iepriekš; tādējādi visiem ir iespēja tos iepriekš pārskatīt. Tekstbalstītu testelementu gadījumā ir ieteicams *vispirms* izlasīt testelementus un tikai tad lasīt visu tekstu; šāda pieeja palīdz pamanīt tos testelementus, uz kuriem iespējams atbildēt, *neizmantojot* tekstu (piem., pamatojoties tikai uz veselo saprātu vai iepriekšējām zināšanām). Tādēļ testelementus ir noderīgi caurskatīt tādā veidā, kā tas tiktu darīts, pildot attiecīgo testu; šādā veidā ir vieglāk pamanīt, piemēram, tādus testelementus, kur iespējams sniegt vairāk par vienu pareizu atbildi, kur atbilde ir neskaidra vai slikti formulēta, kur kāds no piedāvātajiem atbilžu variantiem ir tik neticams, ka neviens kandidāts, kas to saprot, šo variantu neizvēlētos, vai tādus testelementus, kuri šķiet sarežģīti un neskaidri pat ļoti pieredzējušiem valodas lietotājiem. Ir jāpārbauda lasāmo un klausāmo tekstu garums, tēmas piemērotība, valodas stils un sarežģītības pakāpe. Materiāli, kurus izsūta pirms sēdes, vienmēr ir uzskatāmi par konfidenciāliem.

Redīgēšanas sēdē var iztīrīt jebkuras pamanītās materiālu nepilnības. Materiāli gandrīz nekad netiek apstiprināti bez izmaiņām, un redīgēšanas sēdē parasti labo akceptētos materiālus. Īpaša uzmanība jāpievērš arī uzdevumu noteikumu un atbilžu piemērotībai. Bieži par testa materiāliem izraisās lielas diskusijas, un autoriem ir jāspēj pieņemt konstruktīvu kritiku vai arī paust savu viedokli, lai gan reizēm tas ir grūti. Ja autoram nepieciešams saviem pieredzējušiem kolēģiem pamatot un izskaidrot kādu materiālu daļu, tad, iespējams, šiem materiāliem ir kādi trūkumi. Ir labi, ja testa veidotājs vai kāda cita persona, kam grupā ir autoritāte, spēj pieņemt galīgo lēmumu un izlemt, kad diskusija ir jābeidz. Katrā redīgēšanas grupā vienai personai ir jāuzņemas pienākums

sīki un precīzi protokolēt visus lēmumus, kas pieņemti, skaidri norādot rediģēšanas posmā veiktās izmaiņas. Jaunos autorus var mācīt rediģēšanā, iekļaujot tos vienā darba grupā ar pieredzējušākiem kolēģiem. Ja rediģēšanas darba grupā ir vairāk nekā četri vai pieci cilvēki, darba process var palēnināties, savukārt grupā ar mazāk par trim dalībniekiem var nebūt pietiekama viedokļu dažādība.

Ir būtiski, lai sēdes beigās nebūtu šaubu par pieņemtajām izmaiņām. Šā iemesla dēļ ir skaidri jāprotokolē visas akceptētajos materiālos veiktās izmaiņas. Daži materiāli var šķist daudzsoļīgi, bet tikai ar nosacījumu, ka tajos veic tik lielus grozījumus, ko nevar izdarīt sēdes laikā. Šādus materiālus var atdot atpakaļ autoriem pilnveidei vai nodot pieredzējušākam autoram pārstrādei un rediģēšanai. Pēc sēdes gan liekās, gan izmantotās materiālu kopijas drošības apsvērumu dēļ iznīcina. Tās materiālu kopijas, kurās ir izdarīti nepieciešamie labojumi, patur testa veidotājs.

Autori ir tiesīgi no testa veidotāja saņemt atsauksmes par noraidītajiem materiāliem, it īpaši tad, ja viņi nav aicināti piedalīties rediģēšanā vai nav bijuši klāt savu materiālu rediģēšanā. Tas autoriem palīdz izvērtēties no līdzīgu kļūdu atkārtošanas nākotnē.

Lasītāji, kas ir iesaistīti testa sagatavošanas procesā, var pārdomāt un atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- kā viņu apstākļos būs organizēts viss testa sagatavošanas process, piem., laika plānojums, personāls, procedūra utt.;*
- kam tiks uzticēta testa materiālu rakstīšana;*
- kāda līmeņa zināšanas par testa saturu un pieredze ir nepieciešama;*
- kāda iepriekšēja sagatavošana tiks piedāvāta un sniegtas norādes testelementu autoriem;*
- kas būs iesaistīts testa materiālu atlases un rediģēšanas procesā;*
- kā tiks vadīts atlases un rediģēšanas process.*

2.4. Pārbaude praksē un praktiskā izmēģināšana

Abi šie pārbaucēju veidi ietver testa materiālu izmēģināšanu speciālā grupā, lai iegūtu informāciju par testa dalībnieku sniegumu un mērījumu parametriem. **Pārbaude praksē** jeb aprobēšana ir vispārējs šāda veida darbību apzīmējums, bet šaurākā nozīmē to lieto, runājot par gadījumiem, kad testa materiālus izsniedz lielai testa dalībnieku grupai, lai vēlāk veiktu iegūto rezultātu plašu statistisko izpēti. **Praktiskā izmēģināšana** ir jēdziens, ko parasti lieto, runājot par pārbaudes veidu, kurā iesaistīta daudz mazāka dalībnieku grupa; šādā veidā var iegūt noderīgas atsauksmes par dažādiem testa izpildes aspektiem.

Parasti aprobē objektīvos testelementus, piemēram, daudzizvēļu un tukšo vietu aizpildes testelementus. Pēc testelementu sagatavošanas un rediģēšanas posma notiek to pārbaude praksē, kurā iespējams iegūt objektīvāku informāciju par to, vai testelementi darbojas pietiekami labi, lai tos iekļautu testā. Šajā posmā pārbauda atsevišķus testelementus, nevis testu kopumā, tāpēc pārbaudes lapām ne apjoma, ne noformējuma ziņā nav jālidzinās īstajām testa lapām, kura izstrādei attiecīgais materiāls sagatavots.

Pārbaudes lapas simulēta eksāmena apstākļos aizpilda studenti, kuri pēc viņu skolotāju domām ir sasnieguši pietiekamu valodas prasmes līmeni, lai veiktu attiecīgo testu. Studentiem ir noderīga gan šāda prakse, gan atsauksmes par savu sniegumu, ko viņi saņem pēc pārbaudes. Lai veiktu vajadzīgo statistisko izpēti un gūtu pārliecību par rezultātiem, pārbaudei praksē ieteicams iesaistīt 100–150 studentus. Praktiskā izmēģināšana ir izmantojama kā alternatīva pārbaudei praksē, ja veikt pārbaudi praksē nav lietderīgi.

Subjektīvi vērtējamām testa daļām (rakstīšanai un runāšanai) parasti nav iespējams veikt pārbaudi praksē tādā pašā veidā kā testelementiem, kuros ir iespējama viena pareiza atbilde vai ierobežots skaits parei-

zu atbilžu. Tomēr arī šos uzdevumus pirms to iekļaušanas sagatavotajos eksāmenos ir iespējams pārbaudīt. Tos var izmēģināt tādu studentu grupā, kuru valodas līmenis aptuveni atbilst testa prasībām, un eksaminētāji sniegtās atbildes vērtē saskaņā ar parastajiem vērtēšanas kritērijiem. Veicot šādu pārbaudi, testa veidotājs iegūst datus par to, vai studenti ir sapratuši uzdevumu, vai uzdevums bijis atbilstošs viņu pieredzei un vecuma grupai, vai ir sniegta pietiekama informācija, lai adekvāti izpildītu uzdevumu, kā arī to, vai uzdevums deva iespēju parādīt tādas zināšanas par diskursa uzbūvi, sintaktiskām konstrukcijām un vārdu krājumu, kādas ir gaidāmas no šāda līmeņa testu kārtotājiem.

Gan plaša mēroga pārbaudi praksē, gan neliela apjoma praktisko izmēģināšanu lieto, lai iegūtu vērtīgu informāciju par praktiskiem testa rīkošanas aspektiem, kā arī par testa dalībnieku reakciju uz testa materiāliem.

Testa rezultātu statistiskā analīze testa veidotājam sniedz ļoti noderīgu informāciju par testelementu funkcionēšanu un palīdz novērst vāju vai nepilnīgu elementu iekļaušanu testos. Tomēr ir jāatceras, ka arī nekvalitatīvs testelements statistiski var šķist pieņemams; šī iemesla dēļ šādas analīzes rezultātus uzskata tikai par vienu no faktoriem, kas nosaka to, kurus materiālus izmantos eksāmena testā. 1. pielikumā ir dots testelementu analīzes piemērs ar attiecīgo datu skaidrojumu.

Lasītāji, kas ir iesaistīti testa izstrādē, var pārdomāt un atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- cik lielā mērā viņiem ir iespēja iepriekš izmēģināt un/vai pārbaudīt materiālus;
- kādas var būt sekas gadījumā, ja pārbaudi praksē neveic, un kā tās novērst;
- kā tiks analizēti abu veidu pārbaudēs iegūtie dati par sniegumu (izpildījumu);
- kā tiks izmantoti analīzes rezultāti, piem., testa veidošanai, testelementu autoru izglītošanai utt.

2.5. Testa veidošana

Testa veidošana ir galvenā testa izstrādes procesa daļa, kuras mērķis ir nodrošināt, lai tests sarežģītības pakāpes, apjoma un satura ziņā atbilstu prasītajiem standartiem. Testa uzbūves principi, apkopotās informācijas raksturs un precizitātes līmenis, kā arī ieraksta metodes katrā testā var būt atšķirīgas. Dažu testu veidošanu var uzticēt vienai personai; citu testu izstrādei var būt nepieciešama vairāku cilvēku komanda, kurā ietilpst gan attiecīgās organizācijas darbinieki, gan ārštata konsultanti.

Testa veidošanā ir jāņem vērā vairāki mainīgie lielumi, kas savstarpēji jāsabalansē, lai sagatavotu vajadzīgā satura, apjoma un sarežģītības pakāpes testu. Noteiktas testa iezīmes var būt konstantas (piem., iekļaujamo testelementu un uzdevumu skaits), savukārt citas var būt mainīgas (piem., tematika). Ja ir iespējams veikt pārbaudi praksē vai praktisku izmēģināšanu, iegūto informāciju, protams, turpmāk izmantoto testa veidošanas procesā. Vairumā gadījumu parasti mēģina pareizi sabalansēt šādus testa aspektus:

- sarežģītības pakāpi (testa uzdevumu un elementu sarežģītības pakāpi un testa vispārējo sarežģītības pakāpi);
- saturu (tēmu un jautājumus);
- aptvērumu (uzdevumu reprezentatīvumu un testa mērķi);
- pakāpeniskumu (vai tests pakāpeniski kļūst aizvien grūtāks);
- testelementu veidu vai uzdevumus (dažādas kognitīvās prasības testa veicējiem).

Uz noteiktiem testiem var attiekties īpaši apsvērumi. Piemēram, lasītprasmes testā ir jāpārbauda tajā iekļautie teksti un testelementi: vai tekstu tēmas neatkārtojas un vai teksti nav pārāk gari kopējā vārdu skaita ziņā. Līdzīgi klausīšanās testa gadījumā ir svarīgi pārbaudīt, vai ierakstā ir saglabāts līdzsvars starp vīrieša un sievietes balsīm vai reģionālajām izrunas īpatnībām.

Kad tests ir izveidots, ir lietderīgi nodrošināt testa neatkarīgu pārbaudi. Neatkarīgo pārbaudi var veikt tāda persona, kas pārzina līdzīgu testu vispārējo formātu, bet nav bijusi iesaistīta konkrētā testa veidošanā; ekspertus var lūgt komentēt jautājumus, kas saistīti ar satura piemērotību, izkārtojuma secību un formātu utt. Ja testa pārbaudi uztic personai, kas nekādi nav saistīta ar testa izstrādi, šī persona var sniegt noderīgas atsauksmes par uzdevumu noteikumu saprotamību, testa izkārtojumu utt.

Ir svarīgi, lai visi testa veidošanas posmā pieņemtie lēmumi tiktu pilnīgi un precīzi protokolēti; lai fiksētu informāciju, ar pārbaudēm saistītus datus, veiktās izmaiņas un visu pieņemto lēmumu pamatojumu, var lietot speciālu veidlapu. Šajā posmā ir uzmanīgi jāpārbauda arī uzdevumu noteikumi un numerācija, kā arī jāsapagatavo pareizo atbilžu saraksts vai vērtēšanas skala.

Ja tests ir daļa no plašāka eksāmena vai eksāmenu virknes, testa veidošanas posmā ir jācenšas ņemt vērā visu eksāmenu, ne tikai atsevišķas eksāmena biļetes vai komponentus. Ir svarīgi gūt pareizu ieskatu par konkrētā eksāmena vispārējo sabalansētību un spēt salīdzināt to ar citiem tāda paša vai atšķirīga līmeņa eksāmeniem, kā arī salīdzināt dažādus eksāmena norises veidus. Eksāmena izskatīšanas sēde ir laba izdevība plašāk apspriest eksāmenu biļetes un eksāmenus, tā dod iespēju gūt priekšstatu par eksāmena kvalitāti jau labu laiku iepriekš, kas savukārt ļauj vajadzības gadījumā laicīgi vienoties par satura vai formāta maiņu.

Lasītāji, kas ir iesaistīti testa veidošanā, var pārdomāt un atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- kurš būs iesaistīts testa veidošanā;
- kādi mainīgie ir jāņem vērā un jāsabalansē, piem., sarežģītības pakāpe, tematika un saturs, testelementu veidu spektrs utt.;
- kāda nozīme būs statistiskai analīzei, piem., nosakot sarežģītības pakāpi un testa aptvērumu;
- cik būtiska attiecībā uz citiem apsvērumiem būs statistiskā analīze;
- vai ir jāveic izveidotā testa neatkarīgs novērtējums;
- kā izveidoto testu pieskaņos līdzvērtīgiem tā paša testa variantiem vai iekļaus plašākā testu sērijā;
- kā izveidotā testa deskriptīvais profils, piem., tematika un saturs, testelementu un uzdevumu veidi, mērījumu parametri utt., tiks atspoguļots visā testā.

2.6. Testelementu izstrāde

Šajā apakšnodaļā aplūkoti daži testelementu izstrādes jautājumi un piedāvātas vadlīnijas, kas varētu sniegt praktisku palīdzību testelementu autoriem. Šajā apakšnodaļā aplūkotie jautājumi attiecas uz:

- **uzdevumu veidošanu;**
- **teksta atlasī (autentiskums, sarežģītības pakāpe utt.);**
- **testelementu veida izvēli;**
- **uzdevumu noteikumiem;**
- **pareizo atbilžu sarakstiem, vērtēšanas tabulām un skalām.**

Atkal jānorāda, ka „Pamatnostādņu” 4. un 7. nodaļā attiecīgie jautājumi ir ļoti labi izklāstīti.

2.6.1. Uzdevuma veidošana

Vispārēji novērojumi liecina, ka uzdevuma tipu pamatā nosaka tas, kāda veida valodas prasme jāpārbauda un kāds ir testa mērķis.

Rakstot testa materiālus, ir ļoti svarīgi sasniegt pareizas attiecības starp stimulu un reakciju, pretējā gadījumā radīsies problēmas. Piemēram, ir iespējami tādi tekstbalstīti testelementi, uz kuriem pareizu atbildi var sniegt, arī nesaprotot attiecīgo tekstu. Ar šādu stimulu var rosināt „pareizu” kandidāta reakciju jeb atbildi, tomēr šāda atbilde neapstiprina, ka pārbaude ir bijusi noderīga. Tāpat stimulš var būt ļoti piemērots kādam atsevišķam testelementam, tomēr šis elements var neatbilst testa mērķim.

Testelementa sarežģītību nevar reducēt tikai uz teksta un atbildes lingvistiskajām attiecībām. Gan stimulam, gan reakcijai piemīt savas lingvistiskās iezīmes, bet uzdevums, kas tos savieno, papildus valodas prasībām var ietvert zināmu kognitīvu sarežģītību. Liela nozīme ir arī zināšanām par apkārtējo pasauli, kā arī citiem „Pamatnostādnēs” minētiem valodas lietojuma aspektiem. Sākot testelementa izstrādi, autoram ir skaidri jāizprot testelementa mērķis, kāpēc ir atlasīts tieši konkrētais testelementa veids un kādai prasmes jomai tas ir paredzēts. „Pamatnostādņu” 7. 2. un 7. 3. apakšnodaļā ir sīki iztirzāts, kādā veidā valodas apguvēja kompetences, rakstura īpašības un stratēģijas, saistoties ar uzdevuma parametriem, ietekmē uzdevuma izpildi, nosaka tā sarežģītību.

Testu var veidot no vairākiem uzdevumiem. Stingrāk kontrolēto uzdevumu tips (piemēram, uzdevumi, kurus izmanto lasītprasmes, gramatikas, klausīšanās un rakstītprasmes pārbaudei) sastāv no šādām daļām:

- **uzdevuma noteikumi** (jeb norādījumi);
- **rosinošs iedevums** (piemēram, teksts);
- **kandidāta atbilde**, kas pamatojas uz dažāda veida testelementiem (izvēlēti vai producēti);
- pareizās **atbildes vai pareizo atbilžu saraksts**.

Jānošķir tādi uzdevumi, kuru pamatā ir testelementi, no uzdevumiem, ko izmanto plašākās rakstīšanas un runāšanas pārbaudēs un ko veido

uzdevuma noteikumi, iedevums un atbilde, kuras vērtēšanā izmanto vērtēšanas skalas vai noteiktus kritērijus, nevis konkrētas atbildes vai pieņemamo atbilžu sarakstu.

2.6.2. Teksta atlase

Sagatavojot materiālus, testelementu autoriem vienmēr ir jāveic tekstu atlase, īpaši tas attiecas uz lasīšanas un klausīšanās testiem, kur pārbauda teksta izpratni, tāpēc šajā apakšnodaļā aplūkoti vairāki ar teksta atlasīšanu saistīti jautājumi. Tekstu izvēlē ir ļoti svarīgi atrast un lietot attiecīgajai kandidātu grupai piemērotus tekstus. Valodas sarežģītības pakāpei un tēmai ir jāatbilst kandidātu vecuma grupai un viņu zināšanu dažādiem aspektiem. Labāk ir izvairīties no tādām tēmām, kurās kandidātiem nav pieredzes, vai kuras kādu iemeslu dēļ varētu šķist aizvainojošas vai aizskarošas. „Pamatnostādņu” izstrādāšana ir nozīmīgs ieguldījums diskusijā par šo tēmu, jo neatkarīgi no tā, ka testi primāri ir paredzēti vietējām vajadzībām, būs aizvien grūtāk izvairīties no plašajām debatēm par testu veikšanu Eiropas kontekstā. Attiecībā par tekstu atlasīšanu visbūtiskākā nozīme ir „Pamatnostādņu” 4. un 7. nodaļai. 4. 6. apakšnodaļā ir ietverts noderīgs saraksts, kur nosaukti tekstu tipi un to avoti; 4. 6. 4. apakšnodaļā sīkāk aplūkotas teksta funkcijas saistībā ar noteiktām valodiskām darbībām un tekstu avotiem.

Atlasot tekstus testiem, īpaša uzmanība jāpievērš divām lietām. Pirmkārt, tekstu autentiskumam un, otrkārt, visam, kas tekstu padara sarežģītu.

Tekstu atbilstība un autentiskums

Jautājums par atbilstību un autentiskumu ietekmē tekstu izvēli gan mācību, gan pārbaudžu vajadzībām, un par to diskutē jau kopš 20. gs. 70. gadu beigām. Piemēram, vai lasītprasmes pārbaudē testa veicēju vajadzībām vairāk piemēroti dabiski radīti teksti no laikrakstiem un žurnāliem vai arī speciāli testam rakstīti teksti? Laikrakstu vai žurnālu teksti var šķist „autentiskāki”, jo tajos ir atspoguļota „reālajā dzī-

vē" lietotā valoda; turklāt šie teksti ir rakstīti lasītājam, kam attiecīgā valoda ir dzimtā valoda, nevis izveidoti valodas pārbaudei. Var teikt, ka valodas apguvēja mērķis ir spēt saprast tādus tekstus, ar kuriem saskaras cilvēki, kam attiecīgā valoda ir dzimtā, un ka šā iemesla dēļ arī valodas apguvējam ir jāsaskaras ar šādu valodas lietojumu, un tas ir jāiekļauj valodas pārbaudēs. Var arī apgalvot, ka tekstam, kas rakstīts tikai noteikta valodas aspekta pārbaudei, ir visai maz līdzības ar valodu, kādu lieto dzimtās valodas runātāji ar valodas pārbaudi nesaistītā kontekstā.

Tomēr jautājumu par tekstu autentiskumu var skatīt arī plašākā nozīmē. Ir izteikta doma, ka autentiskums izriet no lasītāja un teksta savstarpējās mijiedarbības un nav uzskatāms tikai par teksta iezīmi. Paturot to prātā un pārskatot laikrakstos un žurnālos lietoto valodas spektru, var secināt, ka ne visi teksti ir vienlīdz saistoši visiem lasītājiem. Kas ir lasītājs, kāds ir viņa mērķis, iepazīstoties ar attiecīgo tekstu, kāds ir teksta autora mērķis un cik lielā mērā lasītājs un teksts ir savstarpēji atbilstīgi no sociālā un kultūras viedokļa – tas viss ietekmē lasītāja un teksta mijiedarbību. Ja starp tekstā iestrādātajām un lasītāja uzkrātajām faktu un kultūras zināšanām pastāv niecīga atbilstība, lasītāja un teksta mijiedarbība, iespējams, būs diezgan vāja; iztēlojieties pavecu operas mīļotāju, kam tiek piedāvāts raksts no pusaudžu rok-mūzikas žurnāla! Dzimtās valodas runātāji var izvēlēties tos tekstus, kas atbilst viņu vajadzībām un interesēm, un neievērot tos, kuri viņiem nav saistoši.

Izvēloties tekstu no reāliem avotiem, piemēram, laikraksta vai žurnāla, testelementu autors nevar būt drošs, ka šis teksts būs piemērots valodas apguvējam, kurš, iespējams, nekad nav bijis valstī, kur šo valodu lieto, un kuram, iespējams, nav tādu sociālo un kultūras zināšanu, kādas ir dzimtās valodas runātājiem, kuriem rakstīts dotais teksts. Ir skaidrs, ka nevar tikai izgriezt rakstus vai reklāmas no avīzēm un pieņemt, ka šie teksti ir noderīgi valodas mācīšanai vai valodas pārbaudei tikai tāpēc, ka tie nav vis testelementu autoru sacerēti, bet iegūti

no reālās dzīves avotiem. Ja valodas apguvējiem nav dzimtās valodas lasītājiem piedēvēto zināšanu, viņi ir spiesti tekstu tulkot vārdu pa vārdam, kas padara lasīšanu mākslīgu un izkropļotu. Tomēr testa uzdevumiem ir jābūt saistībā ar reāliem valodas lietojuma uzdevumiem un situācijām, kurās testa veicējs cer atbilstīgi lietot valodu un kuras eksaminētājs vēlas iekļaut valodas pārbaudē. Šajā saistībā aktuāls ir arī jautājums par testa subjektīvo (ārējo) pamatotību jeb to, kādā mērā testa materiāli tā lietotājiem sniedz pārliecinošu noteikta valodas lietojuma attēlojumu.

Kopš 20. gs. 70. gadu beigām autentiskuma (atbilstības) jēdziens ir plaši izmantots, lai izstrādātu principiālu pieeju teksta lietojumam gan valodas mācīšanā, gan valodas prasmju pārbaudē. H. Vidovsons (*Widdowson* 1978) un L. Bahmans (*Bachman* 1990) uzskata, ka autentiskumam ir divi līmeņi – **situatīvais** līmenis un **uzdevuma satura un testa veicēja** savstarpējās atbilstības līmenis.

1. Situatīvais autentiskums

Situatīvā atbilstība attiecas uz to, cik lielā mērā valodas uzdevumā izmantotās testa metodes parametri atspoguļo tādu reālās dzīves situāciju, kurā attiecīgā valoda tiks lietota; citiem vārdiem sakot, cik lielā mērā katrs uzdevums precīzi atspoguļo, ir autentisks kādai valodiskai darbībai, kas sastopama ikdienas dzīvē.

Izstrādājot situatīvi autentisku uzdevumu, pirmkārt, ir jāidentificē būtiskākās iezīmes, kas raksturo šo uzdevumu mērķvalodas lietojuma jomā. Tad ir iespējams izveidot testa uzdevumu, kam piemīt šīs būtiskās iezīmes.

2. Interaktīvais autentiskums

Interaktīvais autentiskums attiecas uz testa uzdevuma un testa veicēja mijiedarbību; tas nozīmē, ka testa autoriem un izstrādātājiem:

- ir jāizmanto teksti, situatīvi konteksti un uzdevumi, kas simulē ikdienas dzīves apstākļus, necenšoties tos kopēt;

- jācenšas izmantot tādas situācijas un uzdevumus, kas attiecīgā līmeņa testa veicējiem varētu būt pazīstami un saistoši;
- skaidri jānosaka uzdevuma izpildes *mērķi* un šā uzdevuma *auditorija*, nodrošinot atbilstīgu kontekstualizāciju;
- skaidri jānosaka *sekmīgas* uzdevuma izpildes kritēriji.

Atlasot tekstus un izstrādājot ar tiem saistītos testelementus, nepieciešams pārdomāt, vai uzdevumi ir situatīvi autentiski un vai darbības, kuras kandidātiem ir jāveic saistībā ar konkrēto tekstu, ir tādas pašas, kādas varētu notikt dabiskā saskarsmē ar attiecīgajiem tekstiem. Kopumā zināšanas par to, kā cilvēks lasa vai klausās, nav pietiekamas, lai būtu iespējams droši noteikt, ka izstrādātie testi šajā ziņā ir atbilstīgi. Tomēr bieži var konstatēt, ka tekstu un testelementu savstarpējā saikne ir neadekvāta vai maldinoša. Testelementu autoriem, gatavojot testa materiālus, ir jāparedz un jāapzinās ar šo procesu saistītās problēmas. Šajā ziņā īpaši nozīmīga ir „Pamatnostādņu” dokumenta 7. 3. apakšnodaļa.

Teksta sarežģītība

Nākamais svarīgais jautājums ir teksta sarežģītība un tās teksta iezīmes, kas var to ietekmēt. Gan rakstītu, gan runātu tekstu grūtības pakāpi ietekmē dažādi lasītāju vai klausītāju pieredzes faktori teksta apstrādē; tas attiecas uz visiem lasītājiem un klausītājiem neatkarīgi no tā, vai viņi ir vai nav eksāmena kārtotāji.

Ir skaidrs, ka sarežģītība ir daļēji saistīta ar teksta lingvistisko struktūru. Piemēram, ja teksts sastāv no īsiem, vienkāršiem teikumiem un tajā ir lietota darāmā kārtā, tas var šķist vieglāk saprotams nekā teksts, kuru veido gari, sarežģīti teikumi un kurā bieži lietota ciešamā kārtā.

Līdztekus lingvistiskās struktūras iezīmēm teksta sarežģītības pakāpi var ietekmēt arī citi faktori, kas attiecas uz kontekstu, kurā attiecīgais teksts tiek ievietots. Gan runātās, gan rakstītās valodas gadījumā teksts var būt vieglāk saprotams, ja tajā lasītāju vai klausītāju uzrunā tieši un viņam netiek iedalīta trešās personas loma, kam atliek tikai novērot citu

dalībnieku savstarpējo saziņu. Tekstu vieglāk saprotamu var padarīt vizuālie materiāli, piemēram, attēli vai diagrammas (vai videomateriāli klausīšanās pārbaudē), kā arī tas, ka darbu ar tekstu neietekmē laika trūkums. Teksta saprotamību var sekmēt arī tāds konteksts, kas rada t. s. „informatīvo plaisu”, tādējādi mudinot testa veicējus iegūt iztrūkstošo informāciju no attiecīgā teksta; citiem vārdiem sakot, stimulējot lasītāja vai klausītāja interesi, ir iespējams veicināt teksta saprotamību.

Teksta sarežģītību var palielināt arī noteiktas teksta satura iezīmes. Piemēram, stāstījumu ir vieglāk saprast, ja tajā darbojas neliels skaits skaidri nošķirtu personāžu. Stāsts par divām sievietēm un diviem vīriešiem, kas visi ir dažāda vecuma, kam ir ļoti atšķirīgi vārdi un kas ir skaidri kontrastējoši tēli, var šķist vienkāršāks par stāstu, kurā darbojas liels skaits īsi aprakstītu, maznozīmīgu tēlu. Notikumu secību stāstījumā ir vieglāk saprast, ja tie ir aprakstīti hronoloģiskā kārtībā (neizmantojot retrospektīvas atkāpes); tekstu ir vieglāk saprast arī tad, ja tajā ir skaidra saikne starp notikumiem, piemēram, cēloni un sekām, nevis aprakstīta šķietami nesaistītu notikumu virkne. Klausītājam vai lasītājam, kurš pārzina stāstījuma struktūru, attiecīgais teksts šķitīs vienkāršāks nekā tādām klausītājam vai lasītājam, kuram šādu zināšanu nav.

Visbeidzot jānorāda, ka teksta sarežģītību ietekmē arī teksta un lasītāja vai klausītāja savstarpējās attiecības. Gan ārkārtīgi oficiāli, atsvešināti teksti, gan ļoti brīvs, intīms valodas stils lasītājam vai klausītājam var sagādāt vairāk grūtību, nekā relatīvi neitrāls teksts vai valodas stils.

Iepriekš iztirzātie jautājumi par teksta sarežģītību ir īpaši svarīgi klausīšanās uzdevumu izstrādē iesaistītajiem autoriem, jo, strādājot ar runātu tekstu, testa veicējiem nav iespējams vēlreiz izskatīt tekstu kopumā un pārskatīt tā atsevišķo daļu savstarpējo saistību, kā tas ir rakstveida teksta gadījumā. Līdztekus nepieciešamībai ņemt vērā lingvistisko sarežģītību (t. i., struktūras un izmantotā vārdu krājuma sarežģītību) klausīšanās uzdevumu autoram, sagatavojot vai izvēloties tekstus, ir jāņem vērā turpmāk minētie faktori; tie visi var ietekmēt uzdevumu

izpildi, kas pārsniedz vienkāršu teksta sapratni, un tas savukārt var atsaukties uz teksta sarežģītības pakāpi.

- No visiem runas veidiem visvieglāk ir izsekot līdz monologam, jo īpaši tad, ja runātājs vēršas tieši pie klausītāja. Divas kontrastējošas balsis (vīrieša un sievietes vai pieaugušā un bērna) ir otrs vieglāk saprotamais runas veids. Saruna starp diviem viena dzimuma un vecuma cilvēkiem vai saruna, kurā iesaistīti vairāk nekā divi runātāji, parasti ir sarežģītāka. Teksts ir vieglāk saprotams, ja runātāju lomās ir skaidri nošķirtas, piemēram, viens runātājs ir pieaugušais, bet otrs – bērns; savukārt saruna starp runātājiem ar līdzīgām lomām, piemēram, starp viena dzimuma un līdzīga stāvokļa kolēģiem, kas apspriež situāciju darbavietā, parasti ir sarežģītāka.
- Teksts, kurā izklāstīti daudzi notikumi un kam raksturīga darbības vietas un norises laika maiņa, būs grūtāks nekā teksts ar nelielu notikumu skaitu, kas visi norisinās vienā laikā un vietā.
- Tekstam ir vieglāk izsekot, ja pašā sākumā jau ir skaidri saprotams konteksts.
- Testa veicējiem ir grūti strādāt ar īsu tekstu, kurā ietverta ļoti plaša informācija un kurā ir liels testelementu skaits, pat ja lietotās valodas sarežģītības pakāpe šķiet atbilstoša.
- Teksta sarežģītības pakāpi var samazināt, iekļaujot tekstā papildu materiālu, piemēram, paskaidrojumus, pārfrāzējumus un atkārtojumus.
- Brīva, ātra runa, saīsinājumu un sarunvalodas vārdu vai izteicienu lietojums, loģiskas struktūras trūkums un straujas tēmu maiņas bieži padara klausīšanās uzdevumu sarežģītāku nekā literārs valodas lietojums lēnākā tempā, ar ilgākām pārējām un kas vairāk līdzinās rakstītam tekstam.
- Dabiski lēna runa izteismīgā balsī padara tekstu vieglāk saprotamu nekā strauja vai monotona runa. Teksta uztveri atvieglo arī vienmērīgs runas temps vai runas tempa pieskaņošana tekstā iekļautās informācijas blīvumam.
- „Pamatnostādņu” 7.3. apakšnodaļā ir raksturoti apstākļi, kas palielina teksta un ar to saistītā uzdevuma sarežģītības pakāpi.

2.6.3. Testelementu veida izvēle

Saistībā ar testelementu veidiem viens no svarīgākajiem jautājumiem ir vajadzība noteikt, kurš testelementu tips ir vispiemērotākais kādas noteiktas valodas prasmes pārbaudīšanai konkrētā testā. Šo jautājumu parasti izlemj testa projekta sagatavošanas posmā.

Valodas pārbaudēs izmantojamos testelementus var klasificēt dažādos veidos. Dažus testelementu veidus raksturo kā objektīvus, jo to vērtēšana nav saistīta ar kādas personas subjektīvo spriedumu; citos testelementos pieprasīts sagatavot atbildi, un tādā gadījumā vērtēšanas metodes ir subjektīvas. Vieni testelementi pārbauda uztveres spējas, citi – producēšanas prasmes. Daži ir tekstbalstīti, kamēr citi – autonomi jeb patstāvīgi. Lai gan viena veida testelementi tiek lietoti biežāk nekā citi, nav pamata uzskatīt, ka šā iemesla dēļ tie būtu labāki. Pats galvenais kritērijs testelementu veida novērtēšanā ir tā piemērotība lietošanai valodas pārbaudē konkrētā situācijā un ar noteiktu mērķi. Vislabāk izvēlēties tādus testelementus, ar kuriem ir iespējams izmērīt attiecīgā mācību procesa rezultātus vistiešākā veidā.

Veidojot testelementus, ir jāievēro daži vispārēji noteikumi:

- ar testelementiem vienmēr vajadzētu censties pārbaudīt svarīgāko informāciju, nevis perifēru vai nebūtisku informāciju;
- ir jāievēro pieņemtie gramatikas likumi;
- lietojot jauna veida testelementu, ir jāsniedz atbildes piemērs, izņemot gadījumus, kad izpilde ir tik vienkārša, ka piemēri būtu lieki;
- tekstbalstītiem testelementiem ir jābūt veidotiem tā, lai kandidātam, pirms viņš spēj sniegt pareizo atbildi, būtu jāizlasa un jāsaprot attiecīgais teksts; šādi testelementi nedrīkst būt izpildāmi, izmantojot tikai iepriekšējās vai vispārējās zināšanas;
- tekstbalstītam testelementam ir jābūt uzrakstītam skaidrā un vienkāršā valodā, lai tie kandidāti, kas saprot attiecīgo tekstu, nekļūdītos tikai tāpēc, ka nav sapratuši uzdevumu;

- tekstbalstītus testelementus var izvietot pirms vai pēc teksta; testelementus, ar kuriem pārbauda vispārēju teksta sapratni, bieži izvieto pirms teksta, lai veicinātu zināmā mērā pavisāku pieeju tekstam, savukārt aiz attiecīgā teksta izvieto testelementus, kuru izpildei teksts ir jālasa uzmanīgāk vai ir jāizdara kādi secinājumi.

Vēl viens testelementu iedalījums ir pēc sniedzamo atbilžu veida. Vienā grupā ietilpst tādi testelementi, kuru izpildei kandidātam ir jāizvēlas atbilde no vairākām piedāvātām iespējām, otrās grupas testelementiem kandidāts pats formulē atbildi. Tos attiecīgi sauc par atbilžu izvēles testelementiem un tukšo vietu aizpildes testelementiem, kur nav doti atbilžu varianti. Visplašāk izplatītais atbilžu izvēles testelementu veids ir atbilžu izvēles testelementi, kur doti vairāki atbilžu varianti (t. s. daudzizvēļu uzdevumi), kaut gan šai kategorijai piederīgi arī cita veida testelementi, piemēram, vērtējuma izvēles uzdevumi un dažādi savietošanas uzdevumi. Kopumā testi, ko veido daudzizvēļu uzdevumi, tiek uzskatīti par objektīvākiem nekā testi, kuros kandidāti atbildes uz testa jautājumiem sagatavo paši. Ideālā variantā daudzizvēļu uzdevumus vajadzētu lietot tikai pēc to iepriekšējas pārbaudes un analīzes. „Pamatnostādņu” 7. 3. apakšnodaļā ir aplūkoti vairāki jautājumi, kas jāņem vērā, izvēloties testa uzdevumiem dažādu atbilžu formātu.

Vēlreiz jāatkārto, ka viena veida testelementi nav noderīgāki par cita veida elementiem. Piemērota veida testelementu izvēli nosaka testa veidotāja konkrētie mērķi un prioritātes. Piemēram, runātprasmi un rakstītprasmi var pārbaudīt, izmantojot testus ar testelementiem vai nedalītus uzdevumus. Rakstītprasmi un runātprasmi var iedalīt sīkākos elementos, piemēram, gramatika, vārdu krājums, pareizrakstība, izruna utt.; aplūkojot šīs prasmes atsevišķu testelementu līmenī, tās var izvērtēt, izmantojot uz testelementiem balstītus testus, ko sauc, piemēram, par „rakstīšanas pārbaudi” vai „gramatikas kompetences pārbaudi”. Rakstītprasmes vai runātprasmes pārbaudē, kurā nepieciešama domu un argumentu organizēšana, mijiedarbība, secīga un saistīta stāstījuma izveide, iespējams, būs jāizmanto uzdevumi bez

atsevišķiem testlementiem. „Pamatnostādņu” 5. nodaļā atrodamā valodas lietotāja un apguvēja vispārējo un valodas kompetenču analīze kopā ar 4. 5. apakšnodaļā piedāvāto komunikatīvo procesu apskatu veido noderīgu pamatu apsvērumiem, kurš testelements būtu vispiemērotākais.

2.6.4. Uzdevumu noteikumi

Uzdevumu noteikumi šeit tiek definēti kā „kandidātam sniegti norādījumi par to, kā atbildēt uz konkrētu iedevumu”. Šajās instrukcijās iekļauj norādes par to, kā un kur pierakstāma atbilde, piemēram, vai jāatzīmē pareizais lodziņš vai jāuzraksta daži vārdi un vai atbilde jānorāda testa lapā vai uz atsevišķas atbilžu lapas. Uzdevumu noteikumi ir svarīgi, jo tajās ir norādīts, kas un kā kandidātam jādara; šā iemesla dēļ tie jā sagatavo ļoti rūpīgi. „Pamatnostādņu” 7. 3. apakšnodaļā, runājot par uzdevumu apstākļiem un grūtībām, ir izklāstīts, cik liela nozīme ir šādam atbalstam, kas var ietekmēt gan producēšanas, gan uztveres uzdevumu izpildi.

Uzdevumu noteikumos ir iespējami skaidri jānorāda, ko eksaminētājs uzdod kandidātam. Šim tekstam ir jābūt pietiekami saprotamam, lai nerastos samulsums vai vajadzība pēc paskaidrojumiem, kas var kandidātu satraukt; satraukums var pasliktināt kandidāta sniegumu un tādējādi ietekmēt testa ticamību un pamatotību. Klausīties prasmes pārbaudēs uzdevumu noteikumi bieži vien ir ne tikai nodrukāti uz testa lapas, bet arī ierakstīti testa audiokasetē. Runāšanas pārbaudēs, kurās notiek intervijas, situācija ir diezgan atšķirīga no cita veida pārbaudēm; uzdevumu noteikumu vietā intervētājs, sarunas vadītājs, eksaminētājs kandidātam sniedz mutiskus norādījumus. Kandidāts var pat lūgt sīkāk paskaidrot attiecīgo uzdevumu, un šādu lūgumu pamatoti var uzskatīt par plānotās sarunas daļu.

Tālāk dots testa uzdevuma noteikumu piemērs.

1.–8. jautājums. Izlasiet kolēģa rakstīto zīmīti. Izmantojot tajā sniegto informāciju, aizpildiet oficiālu paziņojumu, ierakstot savā atbilžu lapā trūkstošos vārdus pareizajās vietās. Dotajā tekstā nav atrodami jums nepieciešamie vārdi. Uzdevums sākas ar piemēru (0). Katrā tukšajā vietā jāieraksta ne vairāk kā divi vārdi.

Veidojot uzdevuma noteikumus, galvenokārt jāapsver šādi jautājumi:

- vai uzdevuma noteikumu izklāsts ir pietiekami skaidrs (t. i., vai uzdevumu nav iespējams pārprast);
- vai noteikumus var viegli saprast (t. i., vai lietota atbilstīga līmeņa valoda; tas ir īpaši svarīgi zemāka līmeņa valodas pārbaudēs);
- vai uzdevuma noteikumi ir atbilstoši (t. i., vai ir norādīta *visa* nepieciešamā informācija);
- cik lielā mērā tie attiecas uz konkrēto uzdevumu (t. i., vai ir norādīta *tikai* nepieciešamā informācija);
- cik lielā mērā uzdevuma noteikumi ir saskaņoti.

Attiecībā uz pēdējo punktu jānorāda, ka uzdevumu noteikumiem ir jābūt standartizētiem visā testā, lai kandidāts varētu sekot jau zināmam noteikumu modelim. Konsekvenci vajadzētu ievērot arī dažādās viena testa versijās.

Uzdevuma noteikumi ir ārkārtīgi svarīga testa uzdevuma daļa, tādēļ jācenšas tos izstrādāt tikpat rūpīgi kā pašus testelementus. Autoriem varētu noderēt šādi vai līdzīgi kontroljautājumi:

- vai uzdevumu noteikumi atbilst testa vadlīnijām;
- ja uzdevumu noteikumi ir jauni, vai ir dots vismaz viens skaidrs piemērs;
- vai valoda ir gramatiski pareiza un atbilst attiecīgā testa līmenim (tas nozīmē, ka valodas sarežģītības pakāpei uzdevuma noteikumos ir jābūt zemākai par testā lietoto);
- vai vārdu krājums atbilst kandidātu zināšanām;
- vai valoda ir vienkārša un skaidra;
- vai uzdevumu noteikumos nav liekvārdības;

- vai nav lietots divkāršais noliegums [angļu valodā];
- vai norādījumos kaut kas nav saprotams vai ir pārprotams;
- vai uzdevumu noteikumos ir norādīta visa nepieciešamā informācija un ierobežojumi.

Testelementu autori bieži ir pārāk „tuvi” uzdevuma materiālam, lai pamanītu iespējamās kļūmes; šā iemesla dēļ ir noderīgi, ja attiecīgo testelementu vai uzdevumu izmēģinot izpilda kāds kolēģis.

Uzdevuma noteikumos būtu iekļaujamas vēl šādas svarīgas detaļas:

- kur tieši ir atrodams attiecīgais iedevums (piem., lappuses numurs);
- cik vārdus izmantot atbildē;
- vai vienu un to pašu atbildi drīkst izmantot vairāk nekā vienu reizi;
- vai atbildes jāraksta noteiktā secībā;
- rakstīšanas uzdevumos jānorāda aptuvenais atbildes apjoms, t. i., vārdu skaits;
- skaidras norādes par iespējām izvēlēties uzdevumus;
- cik reižu tiks atskaņots klausāmais teksts;
- cik lielā mērā izmantojami iedevuma materiāli;
- norāde par sekmīgas uzdevuma izpildes kritērijiem.

2.6.5. Pareizo atbilžu saraksti, vērtēšanas tabulas un skalas

Ja testa uzdevums sastāv no objektīviem testelementiem, papildus uzdevuma noteikumiem jā sagatavo arī konkrētās atbildes un pareizo atbilžu saraksts; gadījumos, kad uzdevums vērtējams subjektīvi, ir jā sagatavo vērtēšanas skala, uzdevuma prasību saraksts un vērtēšanas kritēriji.

Ja uzdevumā ir iespējama tikai viena pareiza atbilde, piemēram, testelementos, kur doti vairāki atbilžu varianti (t. s. daudzizvēļu uzdevumos), autoram vienmēr jā sagatavo arī atbilžu saraksts. Ja uzdevumā pieprasīts atbildi sagatavot, nevis izvēlēties kādu no piedāvātajiem variantiem, autoram jāizstrādā atbilstoša vērtēšanas shēma, dodot

pēc iespējas plašāku pieņemamo atbilžu sarakstu. Šādas vērtēšanas shēmas izstrāde ir izšķirošs testelementu veidošanas faktors, jo šajā posmā bieži vien atklājas testelementu stiprās vai vājās pusēs, ir jāpārstrādā vai jānoraida tādi elementi, kas sākotnēji šķituši pieņemami.

Testelementu autoriem paredzēto kontroljautājumu vidū var iekļaut šādus:

- vai ir sagatavots piemērotas atbildes paraugs;
- ja iespējamas vairākas atbildes, vai tās visas ir norādītas atbilžu sarakstā;
- vai atbilžu saraksts ir skaidrs un vienkārši lietojams;
- vai ir sniegtas skaidras norādes par to, kāds vērtējums piešķirams par katru pareizo atbildi vai tās daļu;
- vai iespējamo atbilžu skaits ir pietiekami mazs;
- vai ir noteikti nepieciešamie ierobežojumi (piemēram, kandidātiem jāizvēlas divas no piecām piedāvātajām iespējām – vērtējumu nepiešķir, ja izraudzītas vairāk nekā divas atbildes).

Iespējams, ir jāapsver arī tas, vai atbildei jābūt ortogrāfiski un/vai gramatiski precīzai, lai tā tiktu vērtēta kā pareiza. Ir jāatceras, ka testa vērtētājs var nebūt valodas speciālists; ja iespējamo atbilžu saraksts ir parāk mazs, vērtēšana var izrādīties problemātiska, jo vērtētājs var nesaprast, kāda atbilde ir vai nav uzskatāma par pieņemamu.

Runāšanas vai plašākos rakstīšanas uzdevumos iegūto rezultātu var noteikt pēc dažādām metodēm. Parasti izmanto vērtēšanas skalu, kur runāprasme sadalīta vairākos aspektos, piemēram, izruna, runas plūdums, gramatiskā precizitāte, un katru no tiem pēc attiecīgās skalas vērtē atsevišķi. Lai atvieglotu vērtētāju darbu, ir īsi jāapraksta katram prasmes līmenim raksturīgais sniegums. Galīgo rezultātu par mutisko uzdevumu vai eseju nosaka, saskaitot kopā visus par atsevišķiem aspektiem iegūtos punktus. „Pamatnostādņu” 3. nodaļā un pielikumos ir atrodama vērtīga informācija par dažādām pieejām vērtēšanas ska-

lu un kritēriju aprakstu (deskriptoru) izstrādē, bet 9. nodaļā ir aplūkoti daži ar subjektīvo vērtējumu saistīti jautājumi, tostarp par nepieciešamību papildināt snieguma aprakstus ar reāliem kandidātu darbu piemēriem. „Pamatnostādņu” B pielikumā „Aprakstu ilustratīvās skalas” ir sniegts piemērs, kā iespējams aprakstīt dažāda līmeņa sniegumu, izpildot atšķirīgus komunikatīvos uzdevumus, bet C un D pielikumā ir atrodama informācija par aprakstu izstrādes projektiem, arī ALTE „Can Do” jeb „Es to protu” projektu.

Ir labi, ja autors visiem testelementiem sagatavo atbildes paraugu neatkarīgi no tā, vai tas ir prasīts vai nav. Pat ja testelementu autora uzdevums ir sagatavot tikai esejas tēmas nosaukumu, ir svarīgi pārbaudīt, vai šo tēmu ir iespējams adekvāti aplūkot noteiktā vārdu skaita robežās un prasītajā valodas prasmes līmenī. Šāda veida testelementu nepilnības var konstatēt, izmēģinot attiecīgos elementus, tomēr ir jāveltī visas pūles, lai šādas nepilnības novērstu jau sākotnējā posmā.

Lasītāji, kuri ir iesaistīti testa uzdevumu sagatavošanā, var pārdomāt un atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- kāda saikne attiecīgajā situācijā pastāv starp testa mērķi un uzdevuma sagatavošanu;
- kādi testelementi un uzdevumi būs vispiemērotākie, lai pārbaudītu konkrētās valodas prasmes;
- kādus ieteikumus sniegt testelementu autoriem par tekstu atlasī, piem., par iespējamiem avotiem, nepiemērotām tēmām utt.;
- kādas ir to tekstu lingvistiskās iezīmes, kas varētu radīt grūtības;
- kādas kognitīvās prasības jāievēro testā izmantoto testelementu veidu un uzdevumu izstrādē;
- cik lielā mērā testā ir vēlams standartizēt uzdevumu noteikumu tekstu;
- kādas vērtēšanas tabulas un skalas ir vispiemērotākās;
- kā tiks izstrādātas šādas vērtēšanas tabulas un skalas.

3. Testu izvērtēšana

Testa apstiprināšana ir neatņemama testa izstrādes *procesa* daļa. Izstrādes cikls sākas ar apsvērumiem par gaidāmo galarezultātu (t. i., testa mērķi); tas nozīmē, ka jāpārdomā, kā tests tiks lietots, cik tas būs atbilstošs sabiedrības vajadzībām un kāda varētu būt tā ietekme (arī neplānotie blakusefekti).

Lai izstrādātu un nodotu lietošanā augstas kvalitātes testu, ir jāizveido atbilstoša sistēma un procedūra ne tikai testa sagatavošanai, bet arī izvērtēšanai; to īsteno jebkura testa izstrādes vai izmēģināšanas posmā, lai:

- apstiprinātu testu;
- novērtētu testa ietekmi;
- sniegtu attiecīgu informāciju testa lietotājiem;
- nodrošinātu augstas pakalpojumu kvalitātes saglabāšanu.

Ir apstiprinājusies testu ietekme uz izglītības procesu un sabiedrību kopumā. Šī ietekme darbojas vismaz divos līmeņos, iespaidojot:

- 1) izglītību un sabiedrību kopumā;
- 2) cilvēkus, ko tieši skar testi un to rezultāti.

Principā testu veidotājiem jāstrādā tā, lai viņu veidotajiem testiem būtu pozitīva, nevis negatīva ietekme. To var panākt, izstrādājot un noformējot testu programmas un apgādājot izglītības iestādes vai skolotājus un studentus ar detalizētām mācību un profesionālā atbalsta programmām.

Pozitīva ietekme uz mācīšanu un mācīšanos ir nozīmīgs testa ietekmes aspekts gan vispārēji, gan kādā noteiktā līmenī. Pozitīvu izglītojošu ietekmi var sasniegt, ievērojot šādus principus:

- tādu speciālistu atrašana, kas spēj veikt jebkuru uzdoto darbu visos testa izstrādes aspektos;
- piemērotu speciālistu (autoru) sagatavošana un nodarbināšana testu izstrādē;

- piemērotu speciālistu sagatavošana un nodarbināšana par eksaminētājiem.

Ir svarīgi novērtēt testu izglītojošo nozīmi to lietošanas kontekstā; regulāri apkopojot datus, var iegūt daudz informācijas, kas nepieciešama, lai izpētītu konkrētā testa ietekmi un noderīgumu. Ir ieteicams apkopot datus par šādiem jautājumiem:

- kas kārtu attiecīgo testu (t. i., kandidātu raksturojums, apraksts);
- kas izmanto testa rezultātus un kādā nolūkā;
- kas sagatavo kandidātus testam un kādos apstākļos;
- kādi kursi un materiāli ir izveidoti un tiek izmantoti kandidātu sagatavošanai;
- kā tests ietekmē sabiedrības uzskatus (piem., par vispārējiem izglītības standartiem);
- ko par testu domā personas, kas ir tieši iesaistītas izglītības procesā (piem., studenti, testa veicēji, skolotāji, vecāki);
- ko par testu domā ar izglītības jomu nesaistītā sabiedrības daļa (piem., politiķi, uzņēmēji).

Labas testēšanas prakses pamatā ir testa izstrādes modeļa pieņemšana, jo tā tiek nodrošināta vajadzīgo nosacījumu izpilde noderīgu testu izstrādē un apstiprināšanā.

Lasītāji, kuri ir iesaistīti testu izvērtēšanā, var pārdomāt un atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- kāda sistēma un procedūra būtu nepieciešama, lai pārraudzītu un novērtētu izstrādāto testu;
- kāda veida analīze būtu vispiemērotākā;
- kā tiks novērtēta attiecīgā testa izglītojošā un sociālā ietekme;
- kāda sistēma un procedūra būs nepieciešama, lai uzturētu pakalpojuma kvalitāti, piem., darbības noteikumu ieviešana;
- kā testa lietotājiem tiks sniegta attiecīgā informācija, piem., nodrošināta dokumentācija, profesionālās atbalsta programmas utt.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

ALTE Code of Practice. In *ALTE Handbook of European Language Examinations and Examination Systems*. ALTE, 1998.

Bachman, L. F. (1990) *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford : Oxford University Press.

Canale, M. and Swain, M. (1981) A theoretical framework for communicative competence. In A. S. Palmer, P. J. Groot and S. A. Trosper (eds) *The Construct Validation of Tests of Communicative Competence*. Washington, DC : TESOL.

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge University Press. ISBN 0521 80313 6 (Hardback), 0 521 00531 0 (Paperback)

van Ek, J. A. (1975) *The Threshold Level in a European unit/credit system for modern language learning by adults*. Strasbourg : Council of Europe.

van Ek, J. A. (1980) *Threshold Level English*. London : Pergamon Press.

van Ek, J. A. and Trim, J. L. M. (1990) *Threshold Level 1990*. Strasbourg : Council of Europe.

Widdowson, H. G. (1978) *Language Teaching as Communication*. Oxford : Oxford University Press.

PAPILDLITERATŪRA

Alderson, J. C., Clapham, C. & Wall, D. (1995) *Language Test Construction & Evaluation*. Cambridge : Cambridge University Press.

Alderson, J. C. and Hughes, A. (1981) (eds) *Issues in Language Testing*. ELT Documents 111. London : British Council.

Alderson, J. C. and North, B. (1991) (eds) *Language Testing in the 1990s: The Communicative Legacy*. London : Modern English Publications and the British Council.

Alderson J. C., Krahne, K. and Stansfield, C. (1987) (eds) *Reviews of English Language Proficiency Tests*. Washington, DC : TESOL.

Bachman, L. F. and Palmer, A. (1996) *Language Testing in Practice*. Oxford : Oxford University Press.

Barlow, M. (1989) *Formuler et évaluer ses objectifs en formation*. Chronique sociale, 3e tirage, Lyon.

Bolton, S. (1987) *Evaluation de la compétence communicative en langue étrangère*. CREDIF-HATIER, Coll. Lal, Paris.

Carroll, B. J. (1980) *Testing Communicative Performance*. London : Pergamon.

Delorme, C. (1987) *L'évaluation en questions*. ESF éditeur, 2e édition.

Henning, G. (1987) *A Guide to Language Testing*. Cambridge, Mass : Newbury House.

Hill, C. & Parry, K. (1994) *From Testing to Assessment*. Longman.

Lienert, G. A. and Raatz, U. (1994) *Testaufbau und Testanalyse (5. neubearb. und erw. Auflage)*. Weinheim : Beltz, Psychologie Velags Union.

Luissier, D. (1992) *Evaluer les apprentissages dans une approche communicative*. Hachette.

Mager, R. F. (1986) *Comment mesurer les résultats de l'enseignement*. Bordas, Paris.

Underhill, N. (1987) *Testing Spoken Language*. Cambridge : Cambridge University Press.

Weir, C. (1990) *Communicative Language Testing*. Prentice Hall.

Weir, C. (1993) *Understanding & Developing Language Tests*. Prentice Hall.

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS. Testelementu analīze

Testa rezultātu statistiskā analīze testa veidotājam sniedz daudz noderīgas informācijas par atsevišķu testelementu izpildi un palīdz novērst vāju vai kļūdainu elementu iekļaušanu sagatavotajā testā. Tomēr jāapzinās, ka arī vājš testelements statistiski var šķist pieņemams; šā iemesla dēļ šādas analīzes rezultāti ir tikai viens no faktoriem, kas nosaka, kuri materiāli tiks izmantoti eksāmenā.

Testu pārbaudē apkopotos datu var analizēt, izmantojot klasiskās statistikas un Raša analīzes metodi. Klasisko statistisko analīzi veic, izmantojot programmatūru, piemēram, *MicroCAT*. Šāda analīze sniedz informāciju par testelementu izpildi, tostarp par **testelementa sarežģītības pakāpi, testelementa izšķirtspēju un nepareizo atbilžu variantu (t. s. maldatbilžu) mērījumiem**.

Testelementu sarežģītības pakāpe

Zinot testelementu sarežģītības pakāpi, testa veidotājs var nodrošināt to, ka testa materiāli būs kandidātiem piemērotā grūtību līmenī. Sarežģītības pakāpi izsaka kā attiecību starp testelementa jautājumu un pareizajām atbildēm; to var norādīt uz skalas no 0 līdz 1 vai kā procentuālu skaitli.

4. attēlā redzamajā *MicroCAT* izdrukā katra testelementa sarežģītības pakāpes rādītājs ir dots slejā „Pareizās atbildes, %”. Piemēram, 8. elementa sarežģītības pakāpes rādītājs ir 0,38 (t. i., 38 % no pārbaudē iesaistītajiem šajā testelementā ieguva ieskaitāmu vērtējumu. Piemērotais grūtību līmenis parasti atrodas skalas viduspunktā, bet pieņemamais testelementu sarežģītības pakāpes diapazons var būt intervālā no 33 līdz 67 vai no 20 līdz 80. Atkarībā no testa izmantošanas nolūka katrā atsevišķā gadījumā piemērotā sarežģītības pakāpe

var būt atšķirīga; pārbaude mācību kursa beigās prasa citu sarežģītības līmeni nekā vienkārša spēju pārbaude.

Testā ir jāiekļauj daži testelementi, kas tuvojas sarežģītības diapazona galējiem punktiem. Testa sākumā parasti iekļauj dažus vienkāršus testelementus, lai kandidāti varētu „iesildīties”; reizēm šie vienkāršie testelementi netiek ieskaitīti kopējā rezultātā.

Šajā laikā atsjā tos testelementus, kas neiekļaujas attiecīgajā līmenī; tomēr tiem nav jāiet zudumā. Ja ir izveidota testelementu krātuve, tos var ievietot tur un izmantot cita līmeņa testā.

Testelementu izšķirtspēja

Šī statistika attiecas uz testelementa spēju nošķirt kandidātus pēc viņu rezultātiem. Tiem, kam kopējais punktu skaits ir liels, ir vairāk pareizo atbilžu nekā tiem, kam kopējais punktu skaits ir mazs. Parasti lieto divas galvenās testelementu izšķirtspējas noteikšanas metodes:

- 1) izšķirtspējas koeficients;**
- 2) punkta biseriālā korelācija.**

4. attēlā attiecīgie skaitļi ir atrodami *MicroCAT* izdrukas slejā „Izšķirtspējas koeficients” un „Punkta biseriālā korelācija”.

1. Izšķirtspējas koeficients

Kad kandidāti ir izpildījuši testu, viņus var sarindot (vai sakārtot) pēc iegūto punktu skaita. Tad izdala divas grupas: 30 % no saraksta augšgala veido kandidātu grupu ar augstākiem rezultātiem (H – *high*) un 30 % no saraksta beigām, kas veido kandidātu grupu ar zemākiem rezultātiem (L – *low*).

MicroCAT™ pārbaudes sistēma

Autortiesības © 1982., 1984., 1986., 1988., 1993. pieder Assessment Systems Corporation

Testelementu un testa analīzes programma – ITEMAN™ versija 3.50

Testelementu statistika

N.p.k.	Skala, testelementi (Nr.)	Pareizās atbildes, %	Izšķirtspējas koeficients	Punkta biseriālais koeficients
8	2-1	0,38	0,52	0,48
9	2-2	0,71	0,42	0,42
10	2-3	0,68	0,56	0,56
11	2-4	0,57	0,49	0,49
12	2-5	0,61	0,63	0,54
13	2-6	0,81	0,35	0,48
14	3-1	0,93	0,19	0,39

4. attēls. MicroCat analīzes izdruka (testelementu statistika)

Alternatīvā statistika

Atbildes (kopā, %)	Kopējais atbilžu procents	Sarežģītības pakāpe		Punkta biseriālā korelācija	Atbilde
		zema	augsta		
A	0,00	0,00	0,00		
B	0,38	0,13	0,66	0,48	*
C	0,12	0,11	0,12	-0,01	
D	0,49	0,74	0,23	-0,44	
Cits	0,01	0,00	0,00	-0,11	
A	0,07	0,11	0,01	-0,16	
B	0,11	0,18	0,04	-0,22	
C	0,10	0,16	0,00	-0,22	
D	0,71	0,53	0,95	0,42	*
Cits	0,01	0,00	0,00	-0,13	
A	0,68	0,39	0,96	0,56	*
B	0,21	0,36	0,04	-0,37	
C	0,03	0,08	0,00	-0,24	
D	0,07	0,14	0,00	-0,22	
Cits	0,01	0,00	0,00	-0,13	
A	0,18	0,28	0,08	-0,27	
B	0,15	0,19	0,09	-0,12	
C	0,08	0,16	0,01	-0,31	
D	0,57	0,33	0,83	0,49	*
Cits	0,01	0,00	0,00	-0,13	
A	0,09	0,18	0,00	-0,22	
B	0,20	0,28	0,03	-0,27	
C	0,61	0,32	0,96	0,54	*
D	0,09	0,18	0,01	-0,28	
Cits	0,02	0,00	0,00	-0,09	
A	0,11	0,20	0,04	-0,29	
B	0,01	0,03	0,00	-0,11	
C	0,81	0,61	0,96	0,48	*
D	0,07	0,17	0,00	-0,34	
Cits	0,00	0,00	0,00		
A	0,93	0,81	1,00	0,39	*
B	0,07	0,18	0,00	-0,39	
Cits	0,01	0,00	0,00	-0,03	

Kandidātu skaits abās grupās ir vienāds, un to apzīmē ar N . Aprēķina to kandidātu skaitu katrā grupā, kas uz attiecīgo testelementu ir atbildējuši pareizi, iegūstot:

n_H pareizi atbildējušo skaits augstākajā grupā,

n_L pareizi atbildējušo skaits zemākajā grupā.

Pēc tam izšķirtspējas koeficientu d_i (*Discount Index*), var noteikt šādi:

$$d_i = \frac{n_H - n_L}{N}$$

d_i vērtība var būt jebkura vērtība intervālā no -1 līdz $+1$.

Ja izšķirtspējas koeficients d_i ir $+1$, tas nozīmē, ka visi t. s. „labie” studenti doto testelementu ir atbildējuši pareizi, bet visi „vājie” kandidāti – nepareizi.

Ja izšķirtspējas koeficients d_i ir -1 , tas nozīmē, ka visi „labie” studenti doto testelementu ir atbildējuši nepareizi, bet visi „vājie” kandidāti – pareizi.

Testelementus, kuriem izšķirtspējas koeficients d_i ir $0,30$ vai lielāks, parasti uzskata par attiecīgajai grupai piemērotiem. Jānorāda, ka izšķirtspējas koeficients ir saistīts ar konkrētās kandidātu grupas spējām. Piemēram, 8. testelementa izšķirtspējas koeficients ir $0,52$, tātad tas labi nošķir kandidātus zemākas un augstākas līmeņa prasmes grupā, taču 14. testelementa atšķirtspēja ir diezgan vāja.

2. Punkta biseriālā korelācija

Punkta biseriālo korelāciju r_{pb} (*Point-Biserial correlation*) aprēķina pēc šādas formulas:

$$r_{pb} = \frac{X_p - X_q}{S_x} \sqrt{pq}$$

kur X_p ir testelementu pareizi atbildējušo vidējā punktu kopsumma,
 X_q ir testelementu nepareizi atbildējušo vidējā punktu kopsumma,
 p ir testelementu pareizi atbildējušo kopskaita proporcija,
 q ir testelementu nepareizi atbildējušo kopskaita proporcija,
 s_x ir testa punktu skaita standartnovirze visiem kandidātiem.

Kopumā par pieņemamiem uzskata testelementus, kuru punkta biseriālās korelācijas vērtība ir lielāka par 0,30. Ja punkta biseriālās korelācijas vērtība ir negatīva, tas nozīmē, ka spēcīgākie kandidāti konkrētajā testelementā nav spējuši izvēlēties pareizo atbildi. Tas liek domāt, ka par pareizo atbildi pamatoti var uzskatīt kādu citu no piedāvātajiem variantiem; šāda izvēle tiek uzskatīta par pozitīvu maldatbildi. Šādu testelementu testā nedrīkst izmantot, bet to var labot, likvidējot pozitīvo maldatbildi un pēc tam atkārtoti veicot pārbaudi.

Maldatbilžu mērījumi

Daudzizvēļu uzdevumu statistiskā analīze parāda, vai maldatbildes funkcionē adekvāti, proti, vai tās ir pietiekami ticamas, lai vairāk kandidātu izvēlētos maldatbildi, nevis pareizo atbildi.

MicroCAT izdrukas slejā „Atbildes (kopā, %)” ir redzams, cik liela kandidātu daļa izvēlas kādu no maldatbildēm. Aplūkojiet, piemēram, šādu četru atbilžu variantu uzdevuma analīzi, kur pareizā atbilde ir C:

A	0,15
B	0,10
C	0,63
D	0,12

Šajā gadījumā statistikas dati rāda, ka pareizā atbilde un maldatbilžu varianti funkcionē apmierinoši. Ideālā gadījumā katra testelementa maldatbilde piesaista vismaz 5 % testa kārtotāju (t. i., katras maldatbildes vērtībai būtu jābūt vismaz 0,05).

Savukārt cita testelementa pareizā atbilde ir A, un sleja „Atbildes (kopā, %)” izskatās šādi:

A	0,95
B	0,04
C	0,01
D	0,00

Ir skaidrs, ka šis testelements ir tik vienkāršs, ka gandrīz visi kandidāti ir atbildējuši pareizi, bet viena maldatbilde (D) ir tik vāja, ka to nav izvēlēties neviens.

Izdrukā ir arī slejas „Nr. p. k.” un „Skala, testelements (Nr.)”. „Nr. p. k.” ir testelementa kārtas numurs datu kopā; „Skala, testelements (Nr.)” norāda skales numuru, pie kuras pieder konkrētais testelements, un testelementa vietu šajā skalā. Piemēram, šis datu kopas 8. testelements ir pirmais elements 6 testelementu apakškopā, kuri ir norādīti 2. skalā.

Tāpat ir iespējams iegūt informāciju par visa testa pārbaudes rezultātiem atsevišķās kandidātu grupās. Šādas izdrukas piemērs ir aplūkojams 5. attēlā. Tabulā lietotajiem terminiem ir šāda nozīme:

testelementi, N	analīzē iekļauto testelementu skaits
eksaminējamie, N	analīzē iekļauto kandidātu skaits
vidējais rādītājs	dihotomi vērtētiem testelementiem – tādu testelementu vidējais skaits, uz kuriem ir sniegta pareiza atbilde; testelementiem – izlasē iekļauto eksaminējamo vidējais rezultāts
dispersija	rezultātu izkliedes mērs
standartnovirze	kvadrātsakne no dispersijas

asimetrija (<i>skew</i>)	rezultātu izkļiedes forma uz līknes, salīdzinot ar simetriska sadalījuma līknes virsotni
ekscsess (<i>kurtosis</i>)	rezultātu biežuma sadalījuma uz ass raksturojums (smaila vai lēzena līknes virsotne)
minimums	zemākais kandidāta rezultāts
maksimums	augstākais kandidāta rezultāts
mediāna	vidējais kandidāta rezultāts
alfa	alfa ticamības koeficients katrai skalai intervālā no 0,0 līdz 1,0; šis ir skalas homogenitātes jeb iekšējās saskaņotības rādītājs, ideālā gadījumā tā vērtībai būtu jābūt tuvu 1
SEM (<i>Standart Error of Measurement</i>)	mērījumu standartklūda, kas ir mērījuma neprecizitātes rādītājs (rāda iespējamo „klūdu” konkrētajā rezultātā)

$$SEM = SD\sqrt{(1 - r)}$$

SEM – mērījumu standartklūda

SD – standartnovirze

r – testa ticamības koeficients (*reliability*)

Ir droši zināms, ka 70 % rezultātu atbildīs vidējās vērtības standartnovirzei (± 1 SEM), un mēs varam būt par 95 % pārliecināti, ka rezultāti kopumā būs 2 standartnoviržu robežās (± 2 SEM).

Piemērs: studenta rezultāts testā ir 67 ar standartnovirzi 9 un ticamības koeficientu 0,9.

$$SEM = 9 \sqrt{1-0,9} = 2,8$$

Mēs varam būt par 70 % pārliecināti, ka kandidāta iegūtais rezultāts ir starp 64,2 un 69,8. Mēs varam būt par 90 % pārliecināti, ka kandidāta iegūtais rezultāts ir starp 61,4 un 72,6.

vidējā p-vērtība	pareizo atbilžu vidējā proporcija (tikai attiecībā uz dihotomiem testelementiem)
vidējā punkta biseriālā korelācija	vidējā punkta biseriālā korelācija visiem skalas testelementiem (tikai attiecībā uz dihotomiem testelementiem)
vidējā biseriālā korelācija	vidējā biseriālā korelācija visiem skalas testelementiem
maks. rezultāts $_L$	maksimālais rezultāts, ar kādu kandidāts tiek iekļauts zemākajā grupā (pēdējie 27 %)
N_L	zemākajā grupā iekļauto kandidātu skaits (pēdējie 27 %)
min. rezultāts $_H$	minimālais rezultāts, ar kādu kandidāts tiek iekļauts augstākajā grupā (pirmie 27 %)
N_H	augstākajā grupā iekļauto kandidātu skaits (pirmie 27 %)

MicroCAT™ pārbaudes sistēma

Autortiesības © 1982., 1984., 1986., 1988., 1993. pieder *Assessment Systems Corporation*

Testelementu un testa analīzes programma – *ITEMAN™* versija 3.50

Laiks: 15.59

Trūkstošo datu izvēle: aprēķināt visu pieejamo atbilžu statistiku

Dati par 270 kandidātiem

Skalas statistika

Skala	1	2	3	4
Testelementi, N	5	10	10	10
Eksaminējamie, N	270	270	270	270
Vidējais rādītājs	3,230	6,633	8,422	8,163
Dispersija	0,725	3,321	1,755	2,588
Standartnovirze	0,851	1,822	1,325	1,609
Asimetrija	0,047	-0,348	-0,361	-0,709
Ekscess	-0,491	-0,202	3,043	-0,148
Minimums	1,000	1,000	2,000	3,000
Maksimums	5,000	10,000	10,000	10,000
Mediāna	3,000	7,000	9,000	8,000
Alfa	0,091	0,431	0,318	0,499
SEM	0,812	1,375	1,094	1,138
Vidējā p-vērtība	0,646	0,663	0,842	0,816
Vidējā punkta biseriālā korelācija	0,428	0,406	0,378	0,415
Vidējā biseriālā korelācija	0,676	0,547	0,602	0,621
Maks. rezultāts L	3	6	8	7
N_L	168	116	115	89
Min. rezultāts H	4	8	9	9
N_H	102	85	155	132

5. attēls. MicroCat analīzes izdruka (skalu statistika)

2. PIELIKUMS. Glosārijs

atbilde

1. Kandidāta rīcība, ko rosina testa iedevums. Piemēram, atbilžu izvēļu (daudzizvēļu) uzdevumā sniegtā atbilde vai rakstītprasmes pārbaudē izstrādātais darbs.
2. Pareizā atbilde atbilžu izvēles (daudzizvēļu) uzdevumā.
3. Vispārīgāk – visas pareizās vai pieņemamās atbildes testelementu izpildē.

atbilžu izvēles (daudzizvēļu) testelements

Testelements, ko veido jautājums vai nepabeigts teikums (pamats) un atbilžu vai teikuma nobeiguma varianti (izvēles). Kandidāta uzdevums ir izvēlēties pareizo variantu (atbildi) no trim, četrām vai piecām iespējām, bet uzdevuma izpilde nav saistīta ar sava teksta radīšanu. Šā iemesla dēļ daudzizvēļu uzdevumus parasti izmanto lasīšanas un klausīšanās pārbaudēs. Šādi testelementi var būt patstāvīgi vai tekstbalstīti.

atlase

Testa sagatavošanas posms, kurā novērtē testelementu autoru iesniegtos materiālus un izlemj, kuri materiāli ir nododami tālākai rediģēšanai, bet kuri – noraidāmi kā neatbilstoši testa programmai.

atvērtais uzdevums (jautājums)

Testelements vai uzdevums rakstveida testā, kurā kandidāts nevis izvēlas, bet pats sagatavo atbildi (arī: izvērsto atbilžu uzdevums). Šādus testelementus izmanto, lai rosinātu sniegt relatīvi brīvu atbildi, kuras apjoms var būt no dažiem vārdiem līdz pat esejai. Tādēļ vērtējot pieļauj plašu pieņemamo atbilžu spektru.

daļēji autentisks teksts

Teksts, kur izmantots reāls informācijas avots un kas ir rediģēts, lai to varētu izmantot testā, piem., vārdu krājumu un/vai gramatiku adaptē atbilstoši kandidātu valodas prasmes līmenim.

datorizētā vērtēšana (punktu skaitīšana)

Dažādu datorsistēmu izmantošana, lai iespējami samazinātu kļūdas objektīvo testu vērtēšanā. Piemēram, ar optisko atbilžu lasītāju var ieskenēt informāciju no kandidāta vērtējuma lapas un iegūtos datus izmantot rezultātu aprēķināšanai vai analīzei.

daudzkāršās savietošanas (saskaņošanas) uzdevums

Testa uzdevums, kurā ir vairāki jautājumi vai elementi teikumu pabeigšanai par lasāmo tekstu. Atbildei izmanto piedāvātos vārdus vai frāzes, ko var lietot neierobežoti daudz reizi. Priekšrocība ir tāda, ka līdz ar katru sniegto atbildi piedāvātie varianti netiek pakāpeniski svīroti no saraksta (kā tas ir cita veida savietošanas uzdevumos), tāpēc uzdevums uz beigām neklūst vieglāks.

deskriptors

Īss apraksts, kurā izklāstīts, kāds prasmes līmenis vai kāda veida sniegums kandidātam ir jāuzrāda, lai iegūtu attiecīgo rezultātu.

diskursīvs domraksts

Rakstīšanas uzdevums, kurā kandidātam ir jāiztīrā tēma, par kuru var būt dažādi viedokļi, vai jāargumentē savi personiskie uzskati.

divkāršā vērtēšana

Vērtēšanas metode, kas paredz, ka kandidāta sniegumu testā neatkarīgi vērtē divas personas.

eksaminējamā rakstudarbs

Rakstisks darbs ar kandidāta atbildēm uz testa jautājumiem; uz rakstusdarba lapām parasti pilda atvērtos uzdevumus.

eksaminētājs

Sk. vērtētāja definīciju.

enkurelements

Testelements, kas ir iekļauts divos vai vairākos testos. Enkurelementi ar zināmiem parametriem vienmēr veido jaunās testa versijas vienu daļu, lai iegūtu informāciju par šo testu un kandidātiem, kas to ir kārtājuši, piem., lai kalibrētu jaunu testu uz mērījumu skalas.

eksāmena materiālu izstrāde

Viss eksāmena materiālu sagatavošanas un biļešu vai eksāmena lapu veidošanas process.

eksāmena (testa) lapas veidošana

Eksāmena lapās iekļaujamo testelementu atlase, kā arī uzdevumu noteikumu un atbilžu pievienošana.

formveidošana

Testelementi, kurā kandidātam no iedevumā dotās vārdformas ir jāizveido cita vārdforma.

frāzes pārveidošana teikuma saturam atbilstošā gramatiskā formā

Testelementi, kurā par uzvedni dots pabeigts teikums un viens vai divi nākamā teikuma vārdi, kuri jāpārveido citā gramatiskajā formā. Piemēram, pirmajā teikumā ir lietota darāmā kārtā, bet kandidāta uzdevums ir pirmā teikuma saturu izteikt ciešamajā kārtā.

funkcionālā pieeja

Uzskats, ka valodas pārbaudēs jāiekļauj tādi uzdevumi, kas iespējami tuvu atbilst ikdienas dzīves situācijām un vajadzībām. Ja testa mērķis ir, piemēram, novērtēt, vai kandidāti spēj uztvert studiju kursu svešvalodā, tad testa pamatā jābūt šādam kursam nepieciešamo valodas vajadzību un valodisko darbību analīzei.

gramatikas kompetence

Gramatikas kompetence ietver indivīda prasmi lietot valodas gramatiskos resursus un zināšanas par tiem.

iedevums

Materiāli, kas paredzēti testa uzdevuma veikšanai un ko kandidāts izmanto, lai sagatavotu atbilstošu atbildi. Piemēram, klausīšanās prasmes pārbaudē tas var būt ierakstīts teksts un dažī rakstveida papildu materiāli.

ietekme

Testa ietekme gan uz vispārējo izglītības procesu, gan indivīdiem, kurus skar attiecīgā testa rezultāti.

informācijas pārnese

Pārbaudes paņēmiens, kurā kandidātam noteiktā veidā dotā informācija jāpārveido citā formā. Šādu uzdevumu piemēri: izmantojot tekstā doto informāciju, ierakstīt diagrammā apzīmējumus; pārveidot neformāli rakstītu zīmīti par oficiālu paziņojumu.

integrētais uzdevums

Šo apzīmējumu attiecina uz uzdevumiem, kuru izpildei vajadzīgas vairākas prasmes. Šādu uzdevumu piemēri: vārdu ievietošanas tests, mutvārdu intervija, rakstiska atbilde uz vēstuli.

izolētais (atsevišķais) testelements

Testelements, kas nav saistīts ar tekstu, citiem testelementiem vai kādiem papildu materiāliem. Šādā veidā lieto, piemēram, atbilžu izvēles uzdevumus.

izsvarošana

Atšķirīga maksimālā punktu skaita piešķiršana kādam testelementam, uzdevumam vai sastāvdaļai, lai mainītu tās īpatsvaru attiecībā pret citām tā paša pārbaudes darba daļām. Piemēram, ja visiem pirmā uzdevuma testelementiem piešķir dubultpunktus, pirmais uzdevums būs ar proporcionāli lielāku punktu skaitu nekā pārējie uzdevumi.

izšķirtspēja

Testelementa spēja nošķirt vājakus un spēcīgākus kandidātus. Izmanto dažādus izšķirtspējas rādītājus. Dažu (piem., punkta biseriālā koeficienta, biseriālā koeficienta) pamatā ir korelācija starp atsevišķa testelementa rezultātu un kādu kritēriju, piemēram, kopējo rezultātu testā vai prasmes novērtējumu ārpus testa. Citu rādītāju pamatā ir atšķirības testelementu sarežģītībā augsta un zema līmeņa grupām. Jautājuma un atbildes teorijā (*Item Response Theory*) divu un trīs parametru modeļos testelementa izšķirtspēju vērtē ar a-parametru.

izšķirtspējas (diskriminantā) pamatotība

Uzskata, ka testam ir izšķirtspējas pamatotība, ja neatkarīgi no metodes šā testa korelācija ar citāda rakstura testiem ir zemāka nekā korelācija ar līdzīgiem testiem. To var uzskatīt par konstrukta pamatotības aspektu.

jautājuma un atbildes teorija

Testēšanas rezultātu statistiskās apstrādes veids, kas ļauj saistīt atsevišķa indivīda sniegumu testā ar viņa spēju līmeni. Metodes pamatā ir teorija, ka indivīda gaidāmais sniegums par kādu testa jautājumu vai testelementu ir matemātiska funkcija, ko veido gan testelementa sarežģītības pakāpe, gan indivīda spēju līmenis.

jautājums

Reizēm šo jēdzienu lieto testa uzdevuma vai testelementa apzīmēšanai.

kalibrēšana

Testa vai testu sarežģītības pakāpes noteikšanas process. Kalibrējot enkurelementus no dažādiem testiem iekļauj kopīgā skalā (teta skalā). Ja tests ir izveidots no kalibrētiem elementiem, tad testa rezultāti parāda kandidāta prasmi, t. i., viņa vietu teta skalā.

kalibrēt

Testelementu izstrādes teorijā – noteikt testelementu sarežģītības pakāpi.

kandidāts

Testa, eksāmena kārtotājs.
Saukts arī par eksaminējamo.

klūdu labošanas uzdevums

Uzdevums, kurā jāpārbauda teksts, meklējot tajā noteikta veida kļūdas, piem., pareizrakstības vai gramatiskās kļūdas. Uzdevumā var būt nepieciešams norādīt kļūdas un var būt ietverta prasība uzrakstīt pareizās formas.

kolektīvā vērtēšana

Eksāmena darbu vērtēšanas metode, kad visi eksāmena labotāji uz noteiktu laiku sapulcējas kopā un izliek atzīmes, tādējādi eksāmena materiāli labotājiem netiek sūtīti uz mājām.

konstrukta pamatotība

Tests ir konstrukta pamatots, ja ir redzams, ka tā rezultāti atspoguļo teoriju par konstrukta raksturu vai to savstarpējo saistību. Piemēram, ir paredzams, ka divi pamatoti klausīšanās sapratnes testi valodas apguvējus klasificēs apmēram vienādi, turpretim saistība ar gramatiskās kompetences testa rezultātiem abos gadījumos būs vājāka.

konverģentā pamatotība

Tests ir līdzvērtīgs, atbilstīgs citiem, ja pastāv augsta korelācija starp attiecīgajā testā un citā testā iegūtajiem rezultātiem, novērtējot vienu un to pašu konstruktu. To var uzskatīt par konstrukta pamatotības aspektu.

kopīgā skala

Vairākos testos iegūto punktu savietošana uz vienas skalas ļauj tiešā veidā salīdzināt šo testu rezultātus. Testos iegūtos punktus kopīgā skalā var parādīt, ja neapstrādātos rezultātus pārveido ar statistiskām metodēm, piem., veic testu pielīdzināšanu.

kritērijatbilstības pamatotība

Testam piemīt kritērijatbilstības pamatotība, ja ir redzama saistība starp testa rezultātiem un kādu ārēji noteiktu kritēriju, kas paredzēts tās pašas prasmes novērtēšanai. Informāciju par kritērijatbilstību izmanto, lai noteiktu, cik lielā mērā tests ļauj noteikt turpmākās attīstības tendences.

leksika

Valodas vārdu krājums.

līdzteku pamatotība

Tests ir konverģenti pamatots, ja tā rezultāti lielā mērā korelē ar atzītiem ārējiem kritērijiem, ko izmanto tādu pašu zināšanu vai prasmes novērtēšanai.

lomu spēle

Uzdevuma veids, ko reizēm izmanto runātprasmes pārbaudē, kurā kandidātiem ir jāiztēlojas sevi kādā situācijā vai jāiejūtas noteiktā lomā.

mācību programma

Detalizēts dokuments, kurā atspoguļots konkrētais mācību saturs un apguves process, kā arī kārtība, kādā šī programma tiek īstenota.

mehāniskais vērtētājs

Persona, kas piešķir punktus kandidāta atbildēm rakstveida testā. Tas var būt eksperts vai – mehāniskās vērtēšanas gadījumā – persona ar samērā mazu pieredzi, kas darbā izmanto vērtēšanas tabulu.

mehāniskā vērtēšana

Vērtēšanas metode, kurā vērtētājiem nav nepieciešamas īpašas zināšanas un nav jāizdara subjektīvs spriedums. Vērtē, izmantojot attiecīgu vērtēšanas tabulu, kurā ir norādītas visas pieņemamās atbildes uz katru testelementu.

mērīšana

Vispārīgi – kāda daudzuma noteikšana, par atskaites punktu izmantojot konstantu vienību, piem., lietojot lineālu, lai noteiktu garumu. Sociālajās zinātnēs mērīšana bieži attiecas uz personas pazīmju daudzumu, piemēram, valodas kompetenci.

neapstrādāti rezultāti

Testa rezultāti, kas nav statistiski apstrādāti, datus pārveidojot, izsvarojot vai samērojot.

norises laiks

Datums vai laika posms, kad tiek rīkots tests. Bieži testus rīko noteiktā datumā vairākas reizes gadā, turpretim citi tiek organizēti pēc vajadzības.

objektīvi vērtējams tests

Tests, kura vērtēšanā var izmantot vērtēšanas tabulu un nav nepieciešams eksperta viedoklis vai subjektīvais vērtējums.

optiskais atbilžu lasītājs (OL)

Elektroniska ierīce, ar ko ieskenē informāciju no vērtējuma vai atbilžu lapām. Kandidāti vai eksaminētāji atzīmē atbildes vai uzdevumus atbilžu lapā, un šo informāciju var tiešā veidā ievadīt datorā.

pamatotība

Pārbaudes darba pazīme, rādītājs, cik lielā mērā testa rezultāti ļauj izdarīt atbilstošus, nozīmīgus un lietderīgus secinājumus par testa mērķi. Ir noteikti dažādi pamatotības veidi, piemēram, satura, kritērijatbilstības un konstrukta pamatotība, kas palīdz novērtēt vispārējo testa atbilstību paredzētajam mērķim.

pazīme

Personas fiziska vai psiholoģiska pazīme (piem., valodas prasme), kas var tikt aprakstīta mērījumu skalā.

pārbaude praksē (aprobēšana)

Testa materiālu izstrādes posms, kurā testelementus izmēģina mērķgrupas reprezentatīvā izlasē, lai noteiktu šo testelementu sarežģītības pakāpi. Pēc statistiskas analīzes tos testelementus, kas atzīti par apmierinošiem, var izmantot sagatavotajos testos.

pārveidošanas testelements

Sk. frāzes pārveidošanas teikuma saturam atbilstošā gramatiskā formā definīciju.

praktiskā izmēģināšana

Testa uzdevumu pārbaude ar mērķi noskaidrot, vai tests funkcionē tā, kā iecerēts. Šādi parasti izmēģina subjektīvi vērtējamus uzdevumus, piem., eseju uzdevums, ko piedāvā veikt ierobežotam skaitam cilvēku.

rakstīšanas uzdevums ar ievirzi

Uzdevums, kurā kandidātam ir jāuzraksta teksts, izmantojot grafisku vai tekstuālu informāciju, piemēram, attēlus, vēstules, pastkartes, instrukcijas, kas uzdevumā ļauj kontrolēt un standartizēt gaidāmās atbildes.

Raša modelis

Matemātisks modelis, kurā atzīts, ka pastāv savstarpēja saistība starp iespējamību, ka persona izpildīs uzdevumu, un starp personas reālo spēju to paveikt kontekstā ar uzdevuma sarežģītības pakāpi. Matemātiski tas ir ekvivalents viena parametra modelim jautājuma un atbildes teorijā. Raša modelis ir ticis dažādos veidos paplašināts, piem., skalāro atbilžu apstrādē vai uzdevumu sarežģītības daudzējādo aspektu novērtēšanā.

rediģēšana

Process, kurā testelementu autoru iesniegtie eksāmena materiāli tiek pārveidoti un sagatavoti tādā formā, kādā tie tiks iekļauti eksāmena biļetēs.

sagatavotais tests (testelements)

Tests, kas ir gatavs lietošanai un šā iemesla dēļ glabājams drošībā.

saistelements

Sk. enkurelementa definīciju.

sarežģītības pakāpes rādītājs (veiktspējas indekss)

Pareizo atbilžu proporcija, izteikta uz skalas no 0 līdz 1. Reizēm to izsaka procentuāli. Sarežģītības pakāpes rādītāju sauc arī par sarežģītības pakāpes vērtību vai p-vērtību.

sastāvdaļa

Eksāmena daļa, ko nereti izpilda kā atsevišķu testu ar savu instrukciju lapu un laika ierobežojumu. Sastāvdaļas ir saistītas ar valodas prasmēm, un tām ir, piemēram, šādi nosaukumi: klausīšanās, domraksts. Sauc arī par apakštestu.

satura analīze

Testa materiālu satura aprakstīšanas un analizēšanas paņēmieni. Šī analīze ir vajadzīga, lai nodrošinātu satura atbilstību testa programmai. Analīzei ir būtiska loma satura un konstrukta pamatotības noteikšanā.

satura pamatotība

Uzskata, ka tests saturiski pamatots, ja tajā iekļautie testelementi vai uzdevumi reprezentē pārbaudāmo zināšanu vai prasmes jomu. Testa spēja atspoguļot mācību programmas vai kursa saturu.

savietošanas uzdevums

Testa uzdevums, kurā jāatrod pareizās atbildes starp divu elementu sarakstiem. Viena veida savietošanas uzdevumos ir jāizvēlas pareizās frāzes, lai pabeigtu nepabeigtos teikumus. Lasāmsapratnes testos izmanto cita veida savietošanas uzdevumus, kur no saraksta jāizvēlas, piemēram, vārdi „brīvdienas” vai „grāmata”, lai tie saskanētu ar tekstā aprakstīto situāciju.

sākuma (*Waystage*) līmenis

Svešvalodu kompetences pamata līmeņa specifiskācija, ko Eiropas Padome publicēja 1977. gadā par angļu valodu un pārstrādāja 1990. gadā. Šim līmenim ir vieglākas prasības nekā sliekšņa līmenim – apmēram puse no sliekšņa līmeņa sasniegšanai paredzētās mācību slodzes.

skala

Vērtēšanā izmantotais skaitļu vai kategoriju kopums. Pastāv četru veidu vērtējuma skalas – nominālā (nosaukumu jeb kategoriju), kārtas (ordinālā jeb rang), intervālu un proporcionālā (lineārā) skala.

sliekšņa līmeņa (*Threshold level*) specifiskācija

Noteikta angļu valodas prasmes līmeņa detalizēts apraksts, ko izstrādājusi Eiropas Padome. Provizoriski aprēķināts, ka iesācējam nepieciešamas apmēram 375 mācību stundas, lai sasniegtu šādu līmeni.

speciālā lietojuma valoda (SLV)

Valodas specifiska sastāvdaļa, ko lieto kādā nozarē vai profesijā, piemēram, angļu valoda gaisa satiksmes kontrolē, spēļu valoda tirdzniecībā, un kas tiek apgūta vai pārbaudīta.

subjektīvā (ārējā) pamatotība

Tas, cik lielā mērā kandidātiem vai tiem, kas izvēlas testu pārbaudēm, atiecīgais tests šķiet atbilstošs tam spēju līmenim, ko viņi vēlas novērtēt. Tas ir subjektīvs spriedums, kura pamatā nav objektīva testa analīze, tāpēc ārējo pamatotību bieži neuzskata par patiesu pamatotības formu. Dažkārt to sauc par „testa pievilcību”.

teikumu pabeigšana

Teikuma trūkstošās daļas izvēlēšanās no piedāvāto variantu saraksta.

tekstbalstīts testelements

Testelements, kura pamatā ir saistīta diskursa fragments, piem., atbilžu izvēles (daudzizvēļu) testelements, kurā izmantojams lasāmais teksts.

teksts

Rakstīts vai runāts saistīta diskursa fragments, kas tiek izmantots kādas testelementu kopas pamatā.

testa ekvivalentie varianti

Viena testa atšķirīgas versijas uzskata par ekvivalentām, ja tās izveidotas pēc vienas un tās pašas programmas un tās paredzētas vienas un tās pašas kompetences novērtēšanai. Saskaņā ar klasisko testa teoriju testa varianti ir ekvivalenti, ja tiem ir vienāda sarežģītības pakāpe, kā arī variānce un kovariānce, šīs testa versijas izmantojot vienām un tām pašām personām. Praksē ekvivalenci ir ļoti grūti panākt.

testa metodes raksturojums

Dažādu testa metožu raksturīgās pazīmes. Tās var būt prasības eksāmena videi, uzdevumu noteikumi, norādēs lietotā valoda, izkārtojums utt.

testa programma

Testa (eksāmena) parametru apraksts, ieskaitot informāciju par to, kas tiek pārbaudīts, kā pārbaude tiek veikta, norādot eksāmena biļešu skaitu un apjomu, testelementu veidu utt.

testa rezultātu pamatotība (validitāte)

Pazīme, kas parāda, cik labi testā prognozēts gaidāmais sniegums kādā prasmē.

testa veidošana

Testelementu vai uzdevumu atlasīšana un iekļaušana testā. Pirms tam tiek veikta testelementu pārbaude praksē vai izmēģinājuma pārbaude. Testelementus un uzdevumus testa veidošanai parasti izvēlas no materiālu krātuves jeb datubāzes.

testa veidotājs

Persona, kas ir iesaistīta jauna testa izstrādē.

testelementa analīze

Atsevišķu testelementu rezultātu analīze, izmantojot klasiskās statistikas rādītājus, piemēram, sarežģītības pakāpi jeb veikspēju un izšķirtspēju. Šādai analīzei izmanto, piemēram, *MicroCAT Iteman* programmatūru.

testelements konkrētu zināšanu novērtēšanai

Testelements, kas paredzēts kādu konkrētu zināšanu, piem., vārdu krājuma, pārbaudīšanai un nav saistīts ar citiem testelementiem. Šādus testelementus 20. gs. 60. gados plaši izmantoja, piem., Roberts Lado (*Robert Lado*).

testelements

Katrs testa jautājums, par ko piešķir noteiktu punktu skaitu vai atzīmi. Piemēri: viena tukšā vieta vārdu ievietošanas testā; viens daudzizvēļu jautājums ar trim vai četriem atbilžu variantiem; viens gramatiski pārveidojams teikums; viens jautājums, uz kuru jāatbild ar pilnu teikumu.

testelementu apkopošana

Testelementu un informācijas par tiem saglabāšana, lai varētu veidot noteikta satura un sarežģītības testus. Parasti šim nolūkam izmanto datorizētās datubāzes, kurā testelementi ir savstarpēji saistīti, ievērojot kopīgu sarežģītības skalu.

ticamība

Testa mērījumu konsekvence vai stabilitāte. Jo tests ir ticamāks, jo mazāk tajā ir nejaušu kļūdu. Tests, kurā parādās sistemātiskas kļūdas, piem., aizspriedumi pret noteiktām ļaužu grupām, var būt ticams, bet nebūs derīgs.

tukšo vietu aizpildes daudzizvēļu uzdevums

Uzdevums, kurā kandidātam no piedāvātajām iespējām ir jāizvēlas vārds vai frāze un jāievieto tukšajā vietā tekstā.

tukšo vietu aizpildes testelements

Testelements, kur kandidātam teksta tukšajās vietās ir jāieraksta burti, skaitļi, atsevišķi vārdi, frāzes, teikumi vai rindkopas. Atbilde var būt jāizdomā pašam vai jāizvēlas kāda no piedāvātajām iespējām.

uzdevums

Uzdevumu veido noteikumi, iedevums un kandidāta atbilde. Piemēram, lasāmais teksts ar vairākiem daudzizvēļu testelementiem, uz kuriem var atbildēt, izmantojot vienus un tos pašus noteikumus.

uzdevuma noteikumi

Kandidātam dotās norādes, kā sniegt atbildi uz konkrētu testa uzdevumu.

uzvedne

Grafiskie materiāli vai teksti, ko izmanto runātpasmes vai rakstītpasmes pārbaudēs, lai palīdzētu sagatavot atbildi.

valodas lietojuma (runas) reģistrs

Noteiktai situācijai raksturīgs runātās vai rakstveida valodas stils; konkrēta oficiāluma pakāpe.

vārdu ievietošanas tests

Tukšo vietu aizpildes uzdevums, kur no teksta ir izdzēsti pilni vārdi. Parasti vārdu ievietošanas testā no teksta izdzēš katru devīto vārdu. Arī citus tukšo vietu aizpildes uzdevumus, kur no teksta ir izdzēstas īsas frāzes vai kur jāizvēlas svītrojami vārdi, parasti sauc par vārdu ievietošanas testiem, piemēram, „racionālā aizpilde”. Kandidātam trūkstošie vārdi var būt jāizdomā pašam (brīvais vārdu ievietošanas tests) vai jāizvēlas kāda no piedāvātajām iespējām (daudzizvēļu vārdu ievietošanas tests). Brīvā vārdu ievietošanas testā var vērtēt vai nu tikai „precīzu vārdu” (par pareizu atbildi uzskata tikai no teksta izsvītrotu oriģinālo vārdu), vai „pieņemamu vārdu” (vērtētājiem izsniedz pieņemamo atbilžu sarakstu).

vērtējuma līmenis

Testa rezultātu var izteikt līmeņos (pakāpēs), piemēram, skalā no A līdz E, kur A ir augstākais vērtējuma līmenis, B – labs līmenis, C – pietiekams, bet D un E – nepietiekams līmenis.

vērtējuma līmeņa piešķiršana

Testā iegūto punktu skaita vai atzīmju izteikšana līmeņos (pakāpēs).

vērtējums

Eksāmena rezultāts, ko bieži izsaka procentuāli. Tā kā par dažiem testelementiem var pienākties augstāks vērtējums, tas ne vienmēr sakrīt ar kopējo punktu skaitu.

vērtēšana

Vērtējuma piešķiršana kandidāta atbildēm testā. Vērtēšanas pamatā var būt profesionāls spriedums, var izmantot arī vērtēšanas tabulu, kur norādītas visas pieņemamās atbildes.

vērtēšanas tabula

Saraksts, kur norādītas visas pieņemamās atbildes uz testelementiem. Vērtēšanas tabula ļauj vērtētājam precīzi piešķirt punktus.

vērtēšanas (vērtes) skala

Skala, kas sastāv no vairākām klasificētām vērtēšanas kategorijām un ko lieto subjektīva lēmuma pieņemšanai. Valodas pārbaudēs, kurās novērtē sniegumu, vērtēšanas skalām parasti ir pievienoti deskriptori jeb kritēriju apraksti, kas ļauj šīs skalas skaidri interpretēt.

vērtēšanas (vērtes) skales deskriptors

Sk. deskriptora definīciju.

vērtētājs

Persona, kas subjektīvi lemj par to, kā vērtējams kandidāta sniegums testā, un piešķir attiecīgu punktu skaitu. Vērtētāji parasti ir īpaši sagatavoti attiecīgās jomas speciālisti. Runāšanas pārbaudēs reizēm nošķir vērtētāja un sarunas vadītāja pienākumus. Vērtētājus sauc arī par eksaminētājiem.

vidējais rādītājs

Centrālās tendences rādītājs, ko bieži sauc arī par vidējo aritmētisko. Vidējo rezultātu par testu iegūst, saskaitot kopā visus iegūtos punktus un izdalot šo summu ar rezultātu kopskaitu.

Šis glosārijs sastādīts, izmantojot Eiropas Valodas prasmes pārbaudītāju asociācijas (ALTE) izstrādāto multilingvālo valodas prasmes pārbaužu terminu glosāriju, ko publicējusi Cambridge University Press sērijā Cambridge Studies in Language Testing:
cietajos vākos 0 521 65099 2
mīkstajos vākos 0 521 65877 2
CD-ROM 0 521 65824 1